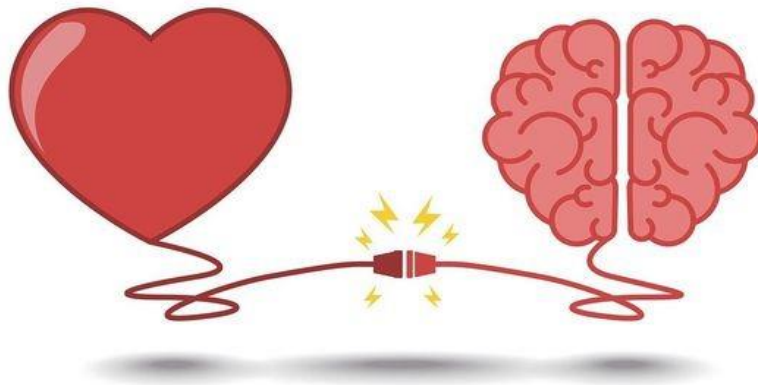

Ciorba Amalia

GHID DE „CITIT” COPII

-pentru părinți și profesori-

EDITURA DIDACTICA MILITANS
CASA CORPULUI DIDACTIC ORADEA
2023

AMALIA CIORBA

Ghid de citit copii / pentru părinți și profesori

Editura Didactica Militans

Casa Corpului Didactic Oradea, 2023

ISBN 978-606-986-045-8

Ciorba Amalia

GHID DE „CITIT” COPII

-pentru părinți și profesori-

Fragment din

Lucrarea Metodico - Științifică Pentru Acordarea Gradului

Didactic I

APLICAȚII ALE TEORIEI INTELIGENȚELOR MULTIPLE ÎN

ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR

-ROLUL ȘI LOCUL INTERDISCIPLINARITĂȚII-

**EDITURA DIDACTICA MILITANS
CASA CORPULUI DIDACTIC ORADEA**

2023

CUPRINS

INTRODUCERE

I.1 Inteligența ca aptitudine generală

I.1.1 Aptitudinile- Care este harul tău? Spre ce simți chemare?

I.2 INTELIGENȚA

I.3. TEORII ASUPRA INTELIGENȚEI

I.3.1 Teoria triarhică

I.3.2 Teoria factorială a inteligenței

I.3.3 Teoria genetică

I.3.4 Teoria inteligenței emoționale

I.3.5 Teoria inteligenței sociale

I.3.6 Teoria inteligențelor multiple

I.4 TEORIA INTELIGENȚELOR MULTIPLE ÎN CLASA DE ELEVI

I.4.1.Ce este Teoria Inteligențelor Multiple (TIM)?

I.4.2 Personalitatea lui Howard Gardner

I.4.3 Cele 8 tipuri de inteligență

1 Inteligența lingvistică (verbală)

2 Inteligența logică/matematică

3 Inteligența vizuală și spațială

4 Inteligența corporală/kinestezică

5 Inteligența muzical- ritmică

6 Inteligența naturalist

7 Inteligența interpersonală

8 Inteligența intrapersonală

I.4.4. Există și alte inteligențe?

I.4.5 T I M și sistemul de învățământ

I.4.6 Implicații educaționale

Test pentru identificarea inteligențelor multiple

BIBLIOGRAFIE

INTRODUCERE

Ce este un copil?

Există peste tot în jurul nostru copii. Unii sunt cei proprii, ai cunoșcuților sau pe care nu îi cunoaștem. Putem spune despre copii că sunt buni, răi, ascultători, rebeli, obraznici, obedienți, activi, lenți, harnici, leneși, creativi, motivați, egoiști, altruști... și multe alte însușiri, ca de altfel ca și ale altor persoane adulte. Dar să vedem deocamdată diferite opinii ale unor personalități din domeniul educației sau psihologiei, dar nu numai, despre ce este un copil.

- Wikipedia ne spune că un copil este un om în fază de dezvoltare numită copilărie (în general în Europa copilăria durează până la vârsta de 14 ani; copilul face parte din familie, fiind urmașul și moștenitorul părinților săi biologici sau adoptivi). Copilul dispune de drepturile copilului.

- Jose Saramago- „Un copil este o ființă pe care ne-a împrumutat-o Dumnezeu ca să facem un curs intensiv despre cum să iubim pe cineva mai mult decât pe noi înșine, despre cum să ne schimbăm cele mai mari defecte pentru a le da cele mai bune exemple și despre cum să învățăm să avem curaj. Da, asta e! Să fii tată sau mamă este cel mai mare act de curaj pe care îl poate face cineva, pentru că presupune să te expui la toate tipurile de durere, dar mai ales incertitudinii că faci lucrurile corect și temerii de a nu pierde ceva atât de iubit. A pierde? Cum? Nu e al nostru? A fost doar un împrumut. Cel mai prețios și mai minunat împrumut, pentru că sunt ai noștri atâta timp cât nu pot avea grijă de ei înșiși, după aceea aparțin vieții, destinului și familiilor lor. Dumnezeu să binecuvânteze pentru totdeauna copiii noștri, pentru că pe noi deja ne-a binecuvântat cu ei.”

- Beatrice Alemagna- „Un copil este o mică persoană.

E mic doar pentru o vreme, apoi se face mare.

Crește cât ai clipi.

Încet, încetișor, în pace, trupul său se-nalță.

Un copil nu rămâne copil pentru totdeauna.

Intr-o zi, el se schimbă.”

„Un copil poate avea mâinile mici, picioarele mici și urechile mici, însă toate acestea nu înseamnă că are și idei mici. Ideile copiilor pot fi uneori foarte înalte, îi amuză pe cei mari și îi lasă cu răsuflarea tăiată, spunând: „Uau!”

- Henry Ward Beecher- „Copiii sunt mâinile cu care ne prindem de rai.”

- Sigmund Freud- „Copilul e părintele adultului de mai târziu.”

- Novalis- „Copilul este dragostea care se vede”.

- Peter Ustinov- „Copiii sunt singura formă de imortalitate de care putem fi siguri”.

- Maria Montessori- „Copilul este constructorul spiritual al omenirii”.

- John W. Whitehead- „Copiii sunt mesajele vii pe care le trimitem unor vremuri ce nu le vom vedea”.

- Jose Maria Peman- „Un copil este întrebarea pe care o punem viitorului”.

- William Wordsworth- „Copilul este tatăl omului”.

- Mihai Cucereavii- „Copiii-xero...copiile părinților”.

- Dr. Hiam Ginnot- „Copiii sunt ca cimentul proaspăt. Orice cade pe ei, îi marchează”.

- Lucian Blaga-, „Copilăria este inima tuturor vârstelor”.
- Kevin Heath- „Copiii sunt ca oglinda: fac tot ce văd și ce aud. Fii o reflexie bună pentru ei”.
- Antoine de Saint-Exupery-, „Copilul este ca oglinda care te amețește puțin. Sau ca o fereastră. Totdeauna copilul te intimidează ca și când știe el ce știe. Nu te înșeli, pentru că spiritul lui este puternic, înainte ca tu să-l pipernicești”.
- David Bly- „Copilul tău va deveni ceea ce ești tu. Devino ceea ce vrei ca el să devină”.

Așa cum ai observat, multe persoane și personalități au concluzionat diferite definiții a ceea ce este și reprezintă un copil, și cu siguranță și tu ai putea avea propria părere despre o definiție a acestei entități miraculoase.

Nu cred că am ceva nou de spus, sau nu e necunoscut, doar că este extrem de important semnalul de alarmă pe care doresc să îl trag pentru părinții de azi. Orice părinte. Orice vârstă ar avea. Mamă sau tată deopotrivă. Orice vârstă ar avea copilul lui. Azi. Aici. Acum.

Să nu uiți niciodată acel moment asimilat emoției când ți-ai văzut pentru prima dată copilul, prima dată când l-ai ținut în brațe, bucuria și fericirea cu care știai că ești binecuvântat pentru toată viața.

Sunt în preajma copiilor zilnic, prin natura meseriei mele. Meserie mi se pare prea puțin și vag spus. O simt ca și pe un foc creator, dornic să transforme, să crească, să lumineze suflete, mai mult decât minți. Da,... sunt învățătoare.

În ultimii 10 ani mi-au trecut pragul clasei, al inimii și sufletului, nu mai puțin de 90 de copii. Dar, alături de ei și 180 de părinți și un număr considerabil de bunici. Da, familii întregi. Tipologii, comportamente, temperamente diferite, situații dificile, pe care nu le înveți în nicio școală. Nimeni nu instruieste cadrele didactice pentru pregătirea emoțională a elevilor, ci doar pentru a transmite metodic și didactic informații din sfera cognitivă, fiind conștienți că toate acestea vor fi vitale pentru desăvârșirea lor ca și adulți. Toate aceste experiențe au reprezentat o sursă de observație constantă pentru mine.

Observație spun, nu din perspectiva judecării sau a etichetării copiilor sau a membrilor familiilor, ci prin a observa cât mai multe aspecte fine dintr-o familie, pentru a putea înțelege mai bine piesa finală de puzzle, copilul. Și simt că acest joc de-a Sherlock Holmes printre observațiile pe care le adun de la membrii unei familii mă ajută în munca asiduă cu fiecare copil. Sunt dornică să vad coincidențe subtile, comportamente mascate, priviri furate, fâștăceli de adult, hotărâre de copil și multe alte emoții, fapte, vorbe care întregesc fiecare familie.

Nu pot decât să le mulțumesc tuturor și fiecăruia în parte că au apărut în viața mea pentru a mă face să înțeleg mai bine drumul numit viață, și pentru că au contribuit, și încă o fac, la transformarea mea.

„Mi s-a spus și am uitat. Am văzut și am înțeles. Am făcut și am învățat.” (Confucius)

Orice copil este diferit, unic în felul său, având propriile așteptări, dorințe și nevoi. Orice elev vine cu un bagaj de cunoștințe, experiențe de viață, muncă și educație diferite. Este vital ca elevul să fie considerat ca o individualitate aparte.

Școala este locul unde se pun bazele educației, și tot ea e cea care contribuie la dezvoltarea personalității copilului, într-un spirit bazat pe idealuri pozitive. Copilul va deveni astfel capabil să-i ajute pe semenii lui, să întărească relațiile interumane și să construiască o lume mai bună.

Cea mai importantă lecție pe care un copil o învață la școală este cum să se descurce în viață. Rolul școlii nu se rezumă la a-l învăța pe copil să citească, să scrie, să înțeleagă și să memoreze unele evenimente din lumea înconjurătoare. Școala evoluează în paralel cu societatea, toate presiunile exercitate asupra sistemului educativ contribuind la modificarea rolului acesteia.

Spre deosebire de învățământul tradițional, centrat pe cunoaștere, pe distribuirea cunoștințelor, în școala modernă procesul de învățământ se ridică mult deasupra nivelului simplei cunoașteri, a simplei transmiteri și asimilări de cunoștințe. Principala preocupare este acum de a face din funcția cunoașterii un element motor al dezvoltării gândirii, al formării atitudinii și comportamentului, al promovării dezvoltării personalității elevului.

Așa cum toate poveștile întâlnite de-a lungul unei vieți ne schimbă percepția asupra lumii, la fel, și această poveste m-a făcut să înțeleg diferit oamenii, sau să înțeleg ca oamenii sunt diferiți. Și precum munca mea este aceea de a forma oameni „mari”, trebuie să am în vedere acest aspect. Este vorba despre „Povestea orbului și a elefantului”, o poveste de origine indiană, în care se spune că, în vechime, a existat un sat în care toți oamenii erau orbi.

„Șase oameni dintr-un sat, umblând pe drum, au întâlnit un alt om care ”călărea” un elefant. Cei șase, care auziseră despre elefanți, dar nu fuseseră niciodată aproape de unul, au cerut călătorului permisiunea să atingă impresionantul animal. Își doreau să se întoarcă în satul lor și să le spună și celorlalți săteni cum arată un elefant.

Călătorul a fost de acord. Și așa, i-a călăuzit pe fiecare din cei șase bărbați în părți diferite ale corpului elefantului. Toți cei șase orbi au atins și pipăit elefantul, până când au fost siguri că știu cum arată.

Cu multă nerăbdare, s-au întors spre casă, pentru a-și povesti experiența avută. Toți sătenii s-au adunat în jurul lor ca să audă despre elefant.

Primul care a pipăit animalul din lateral a spus:

– Un elefant este asemenea unui zid mare și gros.

– Nici vorbă, a spus al doilea, care simțise trompa elefantului. Mai degrabă este lung, rotund, moale, asemeni unui șarpe.

Cel de-al treilea, care simțise urechea a intrat și el în discuție:

– Nu e deloc așa, a spus el. Este asemenea unui evantai gigantic, care se mișcă atunci când îl atingi.

– Nu sunt de acord, a spus al patrulea, care atinsese coada. Vă spun eu, elefantul este asemenea unei frânghii groase și rezistente.

Cel de-al cincilea a strigat și el contrariat fiind de tot ce se spusese până atunci. El atinsese unul dintre picioarele elefantului și a concluzionat:

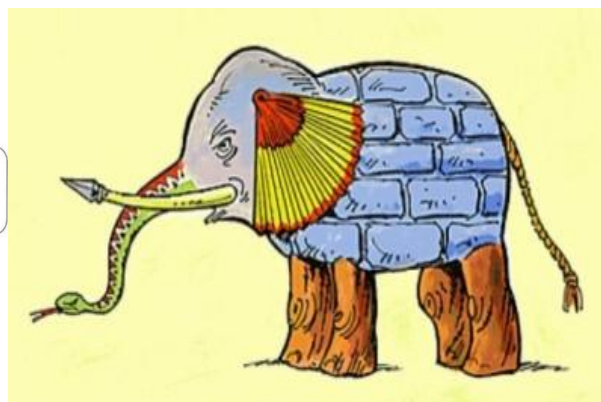
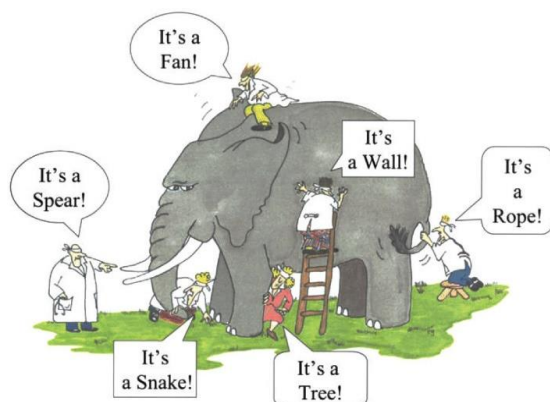
– Elefantul este rotund și puternic, asemenea unui trunchi de copac.

Cel de-al șaselea, care fusese lăsat să inspecteze fildeșii elefantului a protestat și el:

– Nici unul nu aveți dreptate. Nu sunteți în stare să descrieți un elefant! Este asemenea unei săgeți ascuțite!”

În unele versiuni ale poveștii, orbii încetează să mai vorbească în contradictoriu și încep să se asculte între ei și să colaboreze pentru a “vedea” elefantul complet. În altele ei continuă să se certe cine are dreptate.

Nu ne ia foarte mult timp să ne dăm seama că fiecare dintre bărbați vorbește despre o altă parte a elefantului (trompa, picioarele, urechea...). Bărbații sunt orbi, astfel încât aceștia nu reușesc să observe întregul elefant. Pentru că experiența lor a fost limitată la o anumită parte a elefantului, au presupus că elefantul era doar acea parte pe care ei o puteau descoperi.

A privi lucrurile dintr-o altă perspectivă poate crea un univers cu totul nou. Această poveste m-a făcut să mă gândesc la două ipostaze ale mele ca și dascăl. Prima ar fi identificarea mea cu oricare dintre acei „orbi” din poveste atunci când primesc în clasa orice copil, încercând să îi descopăr toate „părțile” și să îl percep ca un „întreg”, fiecare copil având individualitatea proprie. Bineînțeles această „descoperire” se face în timp, și necesită metode de investigare diferite. Este adevărat că munca aceasta nu este obligatorie, dar în momentul în care în urma mai multor observații reușești să pui piesele cap la cap, vei desluși „elefantul” din spatele fiecărui copil și astfel vei putea să îl înțelegi mai bine, dar mai ales să îl ajuți în propriul drum al vieții.

Cea de-a doua ipostază e cea în care prezint copiilor orice nouă noțiune, asemeni elefantului, iar în funcție de percepțiile fiecăruia, copiii pot vedea sau înțelege diferit acea noțiune, și îmi revine tot mie misiunea de a ști ce a „observat” și să îl ajut să-l înțeleagă ca un întreg.

De-a lungul anilor la clasă m-am confruntat de multe ori cu această dorință, ca în urma predării unei noțiuni noi, cât mai mulți elevi să o înțeleagă, dar am observat că mulți dintre ei aveau nevoie de explicații suplimentare. Bineînțeles că în prima fază mi-am făcut reproșuri care țineau de metodele, materialele, stilul de predare, dar mi-am dat seama că nu acolo era miezul problemei, ci în faptul că fiecare are modul propriu de percepție al realității și dacă dorim ca toți să vadă „elefantul”, atunci trebuie explicat și exemplificat în parte fiecărei individualități din cei prezenți într-un colectiv de elevi.

“Unii copii sunt precum niște roabe:
trebuie să fie împinși.

Unii sunt precum bărcuțele:
trebuie să fie vâslite.
Unii sunt precum zmeele:
dacă nu le ții strâns de sfoară
vor zbura departe, sus.
Unii sunt precum pisicuțele:
tare mulțumite când sunt mângâiate.
Unii sunt ca niște remorci:
folositoare numai când sunt trase.
Unii sunt precum baloanele:
tare ușor de vătămat,
de nu le mânuiești cu grijă.
Unii sunt mereu
de nădejde și gata să te-ajute.”

(El. Schulman Kolumbus – Didactica preșcolară)

Fiecare copil este diferit și nu poate fi comparat „decât cu sine însuși”. Și totuși, câteva lucruri esențiale îi fac să fie asemenea: toți au nevoie de dragoste, de securitate, de îngrijire și de exercițiu. Toți simt nevoia de recunoaștere și acceptare. Toți caută un sprijin în adult și chiar au nevoie de un anumit control din partea acestuia pe măsură ce își dezvoltă încrederea în sine și dobândesc propria experiență. Copiii își dezvoltă treptat „capacitățile de informare- procesare- numite inteligențe”(Gardner- *Tratat de răzgândire*, 2006) - care să le permită să soluționeze sau să creeze produse.

Sintetizând multe idei, programe, metode, studii despre cercetarea funcționării creierului și multe altele care sunt folosite în procesul de achiziții fundamentale, asociate ciclului primar, (de la clasa pregătitoare până la clasa a IV-a), am folosit Teoria Inteligențelor Multiple (TIM) a lui Howard Gardner ca și cadru organizatoric.

Vreau să precizez de la bun început că nu îmi propun ca TIM să fie acum considerată cea mai bună abordare în ceea ce privește achizițiile scris- cititului, sau oricărei noțiuni predate și nici nu doresc să devin un combatant între toate metodele existente, ci doresc să propun folosirea acestei teorii, TIM, ca și o unealtă care îi poate ajuta atât pe educatori, cât și pe părinți în înțelegerea mai multor abordări diferite ale citirii, scrierii etc care există deja, arătând modul în care aceste metode se completează, mai mult decât se contrazic între ele.

Deoarece o să folosesc TIM ca și element central al expunerii, urmează să vă ofer o scurtă introducere a ceea ce reprezintă ea în psihologie.

În paginile care urmează, atât părintele, cât și orice profesor poate observa, intuitiv, „citi” prin instrumentele pe care vi le voi pune la dispoziție înclinațiile copiilor, punctele lor forte și spre ce parcurs să fie îndrumați în viitor.

Nevoia de reformă, dorința de schimbare și de respectare a diversității copilului m-au motivat să împrumut și să experimentez exemple de bună practică, eliminând șabloanele, în favoarea unor modele pentru

viață ce reprezintă un exercițiu conștient, modern și eficient. Pentru mine este o provocare să încerc să valorific, prin strategii individualizate, potențialul fiecărui copil, în funcție de capacitățile care se evidențiază și nu numai, acordând o atenție deosebită, în același timp, educării caracterului copiilor, urmând îndemnul lui Einstein: „*Nu căutați să fiți oameni de succes, căutați să fiți oameni de valoare!*”

I.1 Inteligența ca aptitudine generală

I.1.Aptitudinile- Care este harul tău? Spre ce simți chemare?

Aptitudinile răspund întotdeauna la întrebarea „ce poate să facă și ce face” persoana în mod real în contextul diferitelor sarcini și solicitări impuse de existența socială. Acestea sunt definite ca însușiri ale personalității, care asigură efectuarea eficientă a unei activități. Ele reprezintă uneltele, mijloacele cu care acționează sau cu care lucrează oamenii, mai performante la unii, mai rudimentare la alții. Aceste instrumente există în general la fiecare individ, dar randamentul lor este diferit. Cei ce posedă aptitudini înalte într-un domeniu reușesc fără a obosi, fără a munci mai mult decât alții, să se afirme, să obțină rezultate mai bune comparative cu colegii lor, să-și însușească cunoștințe și deprinderi mai rapid și cu mai multă ușurință. Toți pot să cânte, dar unii stârnesc admirație și impresionează, iar alții sunt deplorabili. În clasele de elevi remarcăm performanțe care apar fără strădanii suplimentare, fără a utiliza mijloace necinstite. Afirmăm despre aceștia că au aptitudini, sunt înzestrați sau sunt dotați (Filimon, 2007).

I.2 INTELIGENȚA

Inteligența este una dintre cele mai fascinante subiecte de cercetare din psihologie. Descifrarea ei a preocupat atât pe laici, cât și pe oamenii de știință. În fiecare an se publică zeci și zeci de articole despre inteligență, se scriu cărți de toate tipurile care abordează din diferite unghiuri de vedere problematica inteligenței, se vorbește despre mașini "inteligente" și sunt organizate congrese pe tema „inteligenței” artificiale. Dar, cu toate eforturile întreprinse, definiția inteligenței rămâne adesea ambiguă, controversată și, de ce nu, pe alocuri misterioasă. Psihometricienii, mai optimiști, au reușit, totuși, în confuzia generală cu privire la natura inteligenței și definirea ei, să construiască o serie de instrumente prin care să o măsoare într-o măsură acceptabilă.

Ceea ce se poate desprinde din multiplele definiții date inteligenței de-a lungul timpului, este că psihologii care au studiat inteligența sunt de acord asupra a două puncte de vedere, anume că inteligența este: o capacitate de a învăța din experiență și că presupune capacitatea individului de a se adapta la mediu.

Termenul de inteligență figura în vocabularul curent, fiind consacrat, se pare, de către Cicero. Cuvântul latin *inter-legere*, derivă termenul de inteligență (*intelligentia*), reunea două sensuri: a discrimina și a lega, a pune împreună. Așadar, în accepția etimologică, inteligența ar fi capacitatea minții noastre de *a stabili legături, relații*.

Astfel, inteligența este definită drept capacitatea de adaptare la situații problematice noi, instrument al reușitei, al cunoașterii, capacitate de a dobândi capacități, instrument al abstractizării, al combinării, al sintezei etc.

În limbajul comun, inteligența e sinonimă cu gândirea. Se spune despre un om că este inteligent dacă se descurcă în orice situație, dacă îi vin repede ideile, dacă e sclipitor în orice domeniu, dacă rezolvă cu maximă

rapiditate situațiile problematice, etc. Nu toate aceste sintagme definesc conceptul psihologic de inteligență.

Evaluarea inteligenței altora sau autoevaluarea inteligenței este o preocupare prioritară, pentru că ea este implicată în toate aspectele comportamentului: reușita în activitatea școlară, succesul în diferite activități sociale, randamentul în soluționarea noilor sarcini, depășirea celorlalți, succesul în carieră sau în relațiile interpersonale.

Există persoane care deși dispun de o inteligență ieșită din comun, nu posedă nici un talent și nici o aptitudine pentru un motiv destul de simplu - lipsa interesului (găsesc că munca grea este plictisitoare și preferă în locul ei jocuri, distracții etc.) Inteligența superioară facilitează procesul de învățare, asigurând o asimilare mai rapidă și durabilă a informațiilor, însă nu suplinește lipsa interesului. Diferența dintre un matematician genial și unul mediocru nu este una de inteligență, ci de interes și de preocupare, de timp afectat studiului (cu alte cuvinte, realizările profesionale relevă dacă un om e muncitor sau leneș și nu dacă e inteligent sau nu).

Diferența esențială între cele două este aceea că talentul reprezintă priceperea (cantitatea de experiență) într-un domeniu în care individul are o experiență îndelungată, pe când inteligența reprezintă „priceperea” într-un domeniu în care nu are experiență (intervalul de timp în care e capabil să facă descoperiri în domeniul respectiv).

I.3. TEORII ASUPRA INTELIGENȚEI

Literatura psihologică menționează mai multe teorii asupra inteligenței. Unele au rezistat timpului, altele nu. Mă voi opri asupra celor care au atras atenția cercetătorilor și care au generat numeroase studii la timpul potrivit. Desigur, adesea teoria s-a diluat în timp, dar instrumentele de măsură a inteligenței au supraviețuit, multe fiind utilizate cu succes și azi.

I.3.1 Teoria triarhică

Cercetările lui Robert Sternberg (n.1949) se concretizează în teoria triarhică a inteligenței, în care asociază diferite stadii de procesare a informației cu funcții specific creierului uman. Rezultatele studiilor sunt publicate în lucrarea *Beyond IQ: A Triarchic Theory of Human Intelligence (1985)* (*Dincolo de coeficientul de inteligență: O teoria triarhică a inteligenței umane*). Măsura adevărată a succesului nu este dată de cât de bine se descurcă elevul la clasă, ci de cât de bine reușește în viață.

I.3.2 Teoria factorială a inteligenței

Teoria factorială susține caracterul complex, multidimensional al inteligenței. Charles Spearman, psiholog britanic care a trăit la începutul secolului XX, a examinat performanțele mai multor oameni în îndeplinirea unor sarcini (orientare în spațiu, calcul aritmetic, evaluarea unor sunete muzicale). El a constatat că performanța unei persoane la o singură sarcină corelează (relaționează) pozitiv cu cea de la celelalte sarcini.

Teoria lui Spearman este cunoscută sub numele de *teoria bifactorială* a inteligenței. Dezvoltând teoria lui Spearman, psihologul american L.L. Thurstone, maestru al analizei factoriale, a identificat șapte factori (numiți abilități mentale primare) ca fiind elemente de bază ale inteligenței:

- 1) **Înțelegere verbală** (abilitatea de a înțelege semnificația cuvintelor);
- 2) **Fluență verbală** (abilitatea de a găsi rapid cuvintele);
- 3) **Aptitudinea numerică** (abilitatea de a lucra cu numere, de a efectua calcule);

- 4) **Aptitudini spațiale** (abilitatea de a vizualiza raporturile formă-spațiu);
- 5) **Rapiditatea percepției** (abilitatea de a surprinde rapid detaliile, de a sesiza asemănările și deosebirile dintre imaginile prezentate);
- 6) **Memoria** (abilitatea de a reproduce stimulii verbali);
- 7) **Raționament inductiv și deductiv** (abilitatea de a găsi o regulă generală în instanțele prezentate).

I.3.3 Teoria genetică

Savantul elvețian Jean Piaget a fost unul dintre pionierii studiului gândirii la copii. Observând modul în care aceștia rezolvă problemele, Piaget a ajuns să presupună o teorie proprie asupra dezvoltării inteligenței, pe care o vede dintr-o perspectivă genetică constructivă: copii își construiesc propriile mijloace (cunoștințe procedurale), teorii și idei (cunoștințe factuale) despre lumea în care trăiesc pe baza interacțiunii active și explorării mediului lor fizic și social. Ideea de bază de la care a pornit Piaget a fost aceea că oamenii trebuie să se adapteze la mediul în care trăiesc, iar adaptarea se face prin organizarea comportamentelor și cunoștințelor.

Specificul teoriei este acela că se referă la inteligență preponderent din perspectiva dezvoltării proceselor intelectuale logice și precizează patru etape ale evoluției cognitive umane:

»» **stadiul senzorio-motor (0-2 ani)**: în această perioadă, copii descoperă relațiile dintre ceea ce percep și propriile acțiuni (de obicei motorii). Ei sunt foarte interesați de tot ceea ce le oferă sunete sau imagini interesante, iar în primul an de viață învață să pună ceea ce fac în legătură cu oamenii sau cu obiectele din jur.

»» **stadiul preoperațional (2-7 ani)**: deprinderea mersului și a limbajului sunt cele mai importante realizări ale perioadei și ambele fac din copilul preșcolar un explorator perseverent al mediului înconjurător. Trei sunt caracteristicile principale ale stadiului: 1) apare un anumit tip de *gândire cauzală*, prin care copiii încearcă să-și explice ceea ce se petrece în jur (dar nu putem vorbi de un raționament logic, de aceea stadiul este numit pre-operațional), 2) *amestecul realului cu imaginarul* și imposibilitatea de a trece dincolo de aparențe și 3) *egocentrismul*, faptul că la această vârstă copiii nu pot vedea lucrurile din punctul de vedere al celuilalt, ci numai din propria perspectivă.

»» **stadiul operațiilor concrete (7-11 ani)**: stadiul este considerat un "punct de cotitură" în evoluția inteligenței la copil. În această etapă, copiii încep să aplice reguli logice operațiilor de transformare a informațiilor pentru a rezolva problemele cu care se confruntă. Achizițiile cele mai importante ale stadiului sunt *clasificarea, categorizarea* (inclusiv conceptul de număr) și *conservarea* proprietăților fizice ale obiectelor.

Acum, copilul trebuie să aibă un corespondent concret în realitate, manipularea simbolurilor abstracte fiind dificilă. Inteligența lui este inductiv-logică și concretă.

»» **stadiul operațiilor formale (11-15 ani)**: în această etapă, tinerii sunt capabili să lucreze cu concepte abstracte și să facă operații cu operații (combinări, permutări, aranjamente). Consecința se manifestă în planul logicii gândirii. Ea devine deductivă, ceea ce presupune competența de a face raționamente nu numai pornind de la fapte (ca în logica inductivă), ci și de la ipoteze (dacă..., atunci...).

Meritul lui Piaget este acela de a fi arătat modul în care evoluează inteligența, faptul că ea își are originea în interacțiunile senzorio-motorii ale copiilor cu mediul înconjurător încă înainte de achiziționarea limbajului. Teoria sa este de natură constructivă, deoarece insistă mult pe construirea inteligenței pe baza interacțiunilor dintre individ și mediul său.

I.3.4 Teoria inteligenței emoționale

În 1990 John Mayor de la Universitatea New Hampshire și Peter Salovey de la Universitatea din Yale, publică lucrări privitoare la încercarea lor de a dezvolta o metodă științifică pentru a măsura diferențele între abilitățile indivizilor în sfera emoțiilor. Ulterior cei doi concep teste menite să măsoare ceea ce aceștia au denumit “inteligența emoțională”.

Aceasta constă în patru domenii de abilități mentale:

- a) identificarea emoțiilor, percepțiilor, expresiilor implică abilități precum identificarea emoțiilor prin intermediul analizei expresiei faciale, a muzicii și a povestirilor. De exemplu: abilitatea de a identifica emoțiile în cazul altor oameni, în cazul operelor de artă, prin intermediul limbajului, sunetelor, culorilor, etc.
- b) facilitatea emoțională a gândirii, implică abilități precum cele prin care emoțiile sunt raportate la alte senzații mentale precum gustul sau culoarea, dar și folosirea emoțiilor în raționamente și rezolvarea de probleme. De exemplu: emoțiile stimulează gândirea prin orientarea atenției asupra datelor importante.
- c) înțelegerea emoțională, implică rezolvarea problemelor emoționale precum cunoașterea emoțiilor similare sau opuse și ce fel de relații presupun acestea. De exemplu: abilitatea de a recunoaște și denumi emoțiile.
- d) organizarea(managementul) emoțiilor implică înțelegerea implicațiilor actelor sociale asupra emoțiilor și stăpânirea(reglarea) emoțiilor proprii și ale celorlalți. De exemplu: abilitatea de a se implica în mod reflexiv sau de a se detașa în funcție de diferiți factori.

În ultimii ani s-a pus un accent sporit pe inteligența emoțională (EQ), ca opus al inteligenței cognitive (IQ). Un scor ridicat la un test de inteligență măsoară doar capacitățile cognitive, de analiză, raționare și sinteză. Nu măsoară cât de plin de succes va fi individul respectiv, dacă va avea o viață socială sănătoasă, dacă va suferi de tulburări emoționale sau dacă va deveni un criminal în serie.

Inteligența Emoțională reprezintă capacitatea de a depista, înțelege și utiliza emoțiile, atât cele proprii, cât și ale altor persoane, cu scopul luării celor mai bune decizii și a obținerii unor rezultate deosebite la punerea lor în aplicare. Un nivel ridicat al inteligenței emoționale este întotdeauna asociat cu existența unor relații trainice cu ceilalți, pe care putem conta atunci când ne confruntăm cu probleme care implică cooperarea acestora (dragoste, familie, grup de prieteni, lucrul în echipă).

I.3.5 Teoria inteligenței sociale

E. Thorndike identifică 3 tipuri de inteligență:

- o inteligență abstractă sau conceptuală, caracterizată prin aptitudinea de a utiliza cuvintele și alte simboluri (scheme, formule, numere);

- o inteligență socială, care se referă la capacitatea de a stabili relații umane, contacte sociale, de a înțelege comportamentul celorlalți;
- o inteligență practică, care presupune operarea eficientă cu aspectele concrete ale realității, cu obiectele materiale.

Științific, inteligența se măsoară cu ajutorul coeficientului de inteligență (QI). Acesta e un raport între vârsta mintală (numărul de probe rezolvate dintr-un test de inteligență) și vârsta cronologică a subiectului. După o scară folosită azi în întreaga lume, oamenii pot fi grupați în funcție de QI astfel:

- 0-25 – idiot
- 25-50 – imbecil
- 50-70 – debil mintal
- 70-80 – intelect de limită
- 80-100 – normal
- 100-120 – superior
- 120-140 – excepțional
- Peste 140 – supradotat

I.3.6 Teoria inteligențelor multiple introdusă de Howard Gardner, susține că există opt forme ale inteligenței: lingvistică, muzical-ritmică, logico-matematică, vizual-spațială, corporal-kinestezică, intrapersonală, interpersonală, naturalistă. Fiecare în parte va fi detaliată în continuare și poate constitui baza de la care e posibil să citim copiii, cum să îi înțelegem, cum să ne raportăm la ei și cum noi, din postura de adult putem să îi ajutam spre a se descoperi cine sunt.

Astfel să fim în fiecare moment cu inima deschisă să îi putem călăuzi către a ști cine sunt ei. „O lumânare nu pierde nimic, dacă va aprinde alte lumânări”.

I.4.1.Ce este Teoria Inteligențelor Multiple (TIM)?

Probabil fiecare dintre noi a observat cât de diferite sunt comportamentele elevilor la clasă. Dar poate că nu întotdeauna am știut „să racordăm” predarea la interesele, preferințele și talentele elevilor.

Teoria Inteligențelor Multiple ne ajută să ne cunoaștem elevii și din perspectiva aptitudinilor lor, a intereselor pe care le manifestă și ne instrumentează în a-i ajuta să evolueze în mod diferit. Din această perspectivă este important să schimbăm modul în care lucrăm cu elevii.

“Succesul școlar nu este o garanție a succesului în viață.”

Mai întâi, aș vrea să reiau însă motivul pentru care m-am hotărât să scriu despre acest subiect: cred că e total greșit ca atunci când emitem păreri cu privire la inteligența unui om să avem în vedere doar IQ-ul acelei persoane. Cred în mai multe tipuri de inteligență, cred că un om cu un IQ mic poate reuși să facă ceea ce își propune și mai cred că pe lumea asta sunt multe genii care vor muri fără ca cineva să audă de ele și fără să fi realizat ceva în viață.

Teoria inteligenței multiple este rezultatul unor îndelungi cercetări în studiul profilelor cognitive ale copiilor supradotați, autiști, savanți idiști, oameni cu dificultăți în învățare, ale persoanelor aparținătoare din

diferite culturi. Inteligența nu este o trăsătură înăscută care domină celelalte abilități pe care le au elevii, ci este educabilă.

Sugerează faptul că inteligența este localizată pe diferite zone ale creierului care sunt conectate între ele, se susțin una pe alta, dar pot funcționa și independent dacă este nevoie. Se pot dezvolta în condiții optime de mediu.

Descoperirile lui Howard Gardner au fost preluate cu mare interes de comunitatea educațională internațională, care era obișnuită cu un alt mod de a aborda inteligența, ca fiind unică, măsurabilă, indicator al succesului academic.

I.4.2 Personalitatea lui Howard Gardner

Dr. Howard Gardner este un renumit profesor de teoria cunoașterii, educație și psihologie la Universitatea Harvard, precum și de neurologie la Facultatea de Medicină din Massachusetts.

Este neîndoielnic faptul că Howard Gardner este expertul în educație contemporană cu noi cel mai cunoscut pe plan mondial. Viața sa și activitatea sa denotă dimensiunea actuală majoră a unei viziuni care a revoluționat lumea științifică și domeniul educației.

Howard Gardner s-a născut în 11 iulie 1943 în *Scranton, Pennsylvania*. Părinții lui fugiseră din *Nürnberg, Germania* în 1938 cu fiul lor de trei ani, Eric. Chiar înainte să se nască Howard Gardner, Eric a murit într-un accident de săniuș. Cele două evenimente traumatizante nu au fost discutate de-a lungul copilăriei lui Gardner, dar au avut un impact semnificativ asupra gândirii și dezvoltării sale. Ocaziile unor activități fizice riscante i-au fost foarte limitate, dar i-au fost încurajate activitățile creative și intelectuale. Când Howard a început să descopere istoria secretă a familiei sale și identitatea lui evreiască, a început să recunoască că el a fost diferit, atât față de părinții săi, cât și față de colegi. Ca adolescent, a fost un student excelent și un pianist promițător. Și deși muzica a rămas un aspect important al vieții sale, tânărul Gardner s-a orientat spre științele sociale și psihologie, devenind o figură emblematică la Universitatea Harvard – ca student, masterand, doctorand și apoi profesor.

El s-a descris ca fiind "un copil studios căruia îi făcea multă plăcere să cânte la pian". A absolvit studiile postliceale la Harvard, obținând diploma de licență în 1965 și doctoratul său în 1971.

Actualmente Howard Gardner este profesor de Cogniție la Școala Doctorală de Educație de la Harvard. De asemenea, deține postul de profesor de psihologie la Universitatea Harvard precum și poziția de director la *Project Zero* de la Harvard.

Howard Gardner este o personalitate fascinantă a culturii contemporane. Autor a peste 400 de articole și 25 de cărți traduse în 28 de limbi, domnia sa și-a câștigat renumele mondial în cercurile educaționale mai ales datorită teoriei inteligențelor multiple. A derulat însă cercetări de mare profunzime și în studiul creativității, al artei în societatea contemporană, al muncii bine făcute, al responsabilității în câmpul muncii – pentru a menționa doar câteva dintre subiectele care l-au preocupat în ultima perioadă. Capacitatea sa de a sintetiza un mare număr de teorii și cercetări este impresionantă. În același timp, dimensiunea inovatoare a perspectivei abordate, conferă operei lui Howard Gardner o deosebită profunzime.

Odată cu publicarea lucrării *Frames of Mind (Tiparele minții)* în 1983, Gardner a început restructurarea reprezentărilor noastre asupra minții omenești. Teoria sa contrazice viziunea standard asupra inteligenței, pe temeiul incapacității acesteia de a explica succesul sau eșecul achizițiilor mentale și sociale ale unor persoane. Totodată în noua perspectivă, indivizii nu mai pot fi ierarhizați pe baza unui coeficient unic de inteligență. Ei sunt descriși ca fiind dotați cu diferite capacități intelectuale, relativ autonome pe care Gardner le numește inteligențe. Se înțelege că o asemenea viziune asupra intelectului uman a făcut rapid înconjurul comunității academice și a stârnit numeroase discuții și controverse.

Teoria inteligențelor multiple a fost concepută ca o contribuție în domeniul psihologiei, dar cea mai mare influență a sa a fost remarcată în educație. Mai întâi în Statele Unite, apoi și în multe alte părți ale lumii, educatorii s-au inspirat din teoria lui Gardner și au creat o multitudine de aplicații în domeniile curriculumului, pedagogiei, evaluării, în general în practica la clasă.

În 2005 și 2008, Dr. Gardner a fost selectat de către reputatele publicații *Foreign Policy* și *Prospect* ca unul dintre cei 100 cei mai influenți intelectuali din lume.

În această perspectivă, voi menționa aici un sfat important pe care îl dă tinerilor care par a fi nesiguri asupra alegerii carierei: *“Nu vă alegeți mai întâi cariera. Decideți ceea ce doriți să faceți și apoi vedeți care sunt carierele care vă permit maximum de oportunități și flexibilitate pentru deceniile următoare.”*

În peste 30 de ani de implicare personală și muncă asiduă pentru a-și împlini viziunea și pentru a inspira inovația de vârf, profesorul Gardner a oferit contribuții fundamentale pentru educație, pentru înțelegerea minții umane și pentru o mai bună înțelegere a societății în ansamblu.

Conform acestei teorii, oamenii au multe căi diferite de învățare. Spre deosebire de teoriile tradiționale ale inteligenței care se concentrează pe o singură inteligență generală, Gardner credea că oamenii au mai multe moduri diferite de gândire și de învățare. El a pornit de la ideea că mulți dintre copiii care au coeficientul de inteligență ridicat întâmpină dificultăți la școală. El argumenta că nu există un singur tip de inteligență, cea măsurată prin teste, conceptul clasic de până atunci. Teoria sa susține că inteligențele multiple nu sunt nici biologice, nici culturale, ci că sunt în strânsă conexiune cu diferitele stiluri de învățare. Știm că noi oamenii avem stiluri de învățare diferite, aptitudini diferite, iar acestea conduc și către inteligențe diferite.

Teoria lui Howard Gardner despre inteligențele multiple este considerată cea mai profundă pătrundere în domeniul educației, de la Piaget încolo. Gardner spune că aceste inteligențe sunt ca opt computere independente care lucrează în noi toți. Toți avem toate aceste opt computere - unul care ne ajută să procesăm informații lingvistice, altul care ne ajută cu relațiile noastre interpersonale și așa mai departe, dar în fiecare dintre noi, unele dintre aceste computere funcționează mai bine decât altele.

Este vorba de un alt mod de a aborda elevii, ținând cont de diferențele dintre ei. Pe Howard Gardner, autorul acestei teorii l-a intrigat faptul că unii copii, considerați inteligenți, nu au rezultate bune la școală. De multe ori, se ajunge la concluzia că unii elevi sunt deștepți, iar alții nu. În general, se apreciază că este deștept cel care are note bune sau un punctaj mai mare la testele de inteligențe.

Și totuși au fost persoane celebre care au reușit să se afirme în diverse domenii, chiar dacă se spune că au avut unele dificultăți la școală: Picasso, Einstein, Spielberg, Mozart, Shakespeare, Ghandi, Churchill, Darwin, Freud etc.

Cercetând modul în care oamenii rezolvă problemele, Gardner a ajuns la concluzia că există opt tipuri de inteligență (chiar nouă) care se pot defini pe baza a zece criterii dintre care cele mai importante par a fi: manifestarea respectivei abilități de la începutul existenței omului; existența unui sistem propriu de simboluri (cuvinte, numere sau un limbaj specific); să se cunoască în care parte a creierului este localizată inteligența respectivă.

Fiecare copil este diferit și nu poate fi comparat „decât cu sine însuși”. Și totuși, câteva lucruri esențiale îi fac să fie asemenea: toți au nevoie de dragoste, de securitate, de îngrijire și de exercițiu. Toți simt nevoia de recunoaștere și acceptare. Toți caută un sprijin în adult și chiar au nevoie de un anumit control din partea acestuia pe măsură ce își dezvoltă încrederea în sine și dobândesc propria experiență.

Autorul combate ideea adânc înrădăcinată la nivelul mentalității colective conform căreia succesul școlar (reprezentat de performanțele lingvistice și logico-matematice) depinde de nivelul de inteligență al individului. Cele două inteligențe sunt cruciale pentru succesul la testele menite să cuantifice intelectul uman și potențialul cognitiv (scalele Stanford-Binet), dar ele nu reprezintă cheia succesului în viață. De multe ori, situațiile din viața cotidiană nu pot fi rezolvate prin raționamente sofisticate, calcule strategice și raționamente lingvistice.

Este binecunoscut rolul expectanțelor profesorilor în evoluția fiecărui elev. Teoria inteligențelor multiple duce la 3 concluzii:

- „1. Fiecare om dispune de întreaga gamă de inteligențe.
2. Nu există doi indivizi care să aibă același profil intelectual.
3. Dacă cineva are o inteligență puternică, nu înseamnă că acționează neapărat inteligent.”

Dr. Gardner afirmă că, în majoritatea sistemelor educaționale și culturale, se acordă importanță doar inteligenței verbale și celei logico-matematice, neglijându-se celelalte dimensiuni ale inteligenței multiple. El recomandă acordarea unei importanțe echilibrate tuturor celor 8 dimensiuni ale inteligenței multiple, acordarea atenției necesare și copiilor/elevilor care manifestă înclinații spre domenii artistice, naturaliste etc, cât și copiilor care adesea sunt etichetați ca având probleme la învățătură, probleme de atenție/concentrare la lecții. Acești copii, având în vedere modul lor deosebit de gândire, trebuie ajutați să se dezvolte în domeniile spre care au înclinații, nu să fie demotivați datorită abilităților mai puțin dezvoltate pe care le au în domeniile lingvistic și logico-matematic. Abordarea învățării conform acestei teorii nu înseamnă că pentru învățarea unui lucru trebuie folosite, întotdeauna, toate cele 8 canale, ci explorarea a cât mai multe posibilități de a învăța un lucru pentru a putea decide care dintre ele sunt cele mai potrivite în fiecare caz particular.

O evaluare doar a capacităților lingvistice și logico-matematice poate stigmatiza elevii care dovedesc cunoștințe insuficiente, iar această etichetare îi va însoți pe parcursul școlar și poate fi generatoare, pe lângă

insuccesul școlar și de eșec social. Gardner propune o viziune pluralistă, care valorifică toate fațetele activității cognitive.

Orice persoană normală are un anumit coeficient din fiecare dintre aceste inteligențe, în schimb modalitățile în care acestea variază sau se combină sunt la fel de diferite precum chipurile sau personalitățile indivizilor. Conform teoriei inteligențelor multiple, nu numai că indivizii posedă numeroase reprezentări mentale și limbaje ale intelectului, însă indivizii diferă unul de altul prin formele acestor reprezentări, mărimea lor sau ușurința cu care se folosesc de ele, dar și modul prin care aceste reprezentări pot fi schimbate.

I.4.3 Cele 8 tipuri de inteligență

1 Inteligența lingvistică (verbală)

Înțeasă ca aptitudine a cuvântului, este capacitatea de a folosi cu ușurință limba pentru a exprima și înțelege realități complexe, respectiv capacitatea de a rezolva probleme și a dezvolta produse cu ajutorul codului lingvistic. Cei care o posedă manifestă o mare sensibilitate pentru înțelesul și ordinea cuvintelor, sonoritatea și ritmurile limbii. Este inteligența cea mai des folosită în comunicare. Copiii cu inteligență lingvistică învață repede și corect limba maternă, învață ușor limbi străine, citesc mult mai rapid și mai ușor decât ceilalți, folosesc metafora, dezvoltă abilități lingvistice și își aleg mai târziu cariera în funcție de capacitățile lingvistice.

Aceasta reprezintă capacitatea de a folosi eficient cuvintele, fie în registrul oral (ca moderator TV, orator, politician, povestitor), fie în registrul scris (ca jurnalist, dramaturg, poet, editor). Un elev cu tipul acesta de inteligență va agreea în mod deosebit să citească, să scrie, să povestească, să facă jocuri de cuvinte. Elevii care posedă acest tip de inteligență au abilitatea de a opera cu: structurile și regulile de structurare a limbajului (de ex. punctuația cu valoare stilistică), nivelul fonetic al limbajului (aliterații), nivelul semantic (sensurile duble), nivelul pragmatic al limbajului; pot folosi limbajul în scop persuasiv (funcția retorică), în scopul de a rememora informația (funcția mnezică), în scopul de a explica ceva (funcția peripatetică), în scopul de a furniza informații despre limbajul însuși (funcția metalingvistică). Acest tip de inteligență ajută în următoarele situații: știi cum să

adresezi întrebări, te descurci mai bine decât alții în situații ce necesită abilități de comunicare, poți convinge mai ușor oamenii în legătură cu ideile în care crezi etc. Un tip de inteligență apreciat în primul rând în vânzări, negocieri și afaceri.

Un copil cu inteligență lingvistică

- învață prin ascultare, scriere, citire și discuții
- imită sau maimuțărește vocile prietenilor și familiei
- se joacă/experimentează cu cuvintele
- se descurcă mai bine decât cei de vârsta lui cu citit-scrisul și exprimarea orală;
- vorbește de la vârsta mică

Pentru a dezvolta inteligența lingvistică a copiilor la școală, se recomandă:

- vorbiți mai puțin și acordați timp mai mult copiilor să vorbească;
- formulați sarcini care presupun schimb verbal focalizat, structurat;
- organizați jocuri „spun-ce-fac” „fac-și-spun”;
- folosiți cuvinte cheie și tehnici de grupare tematică a vocabularului;
- folosiți scrierea ghidată (scriere cu structura dată);
- explorați variatele utilizări ale limbii în scopuri diverse folosind multiple mijloace (cărți, filme, spectacole, emisiuni radio).
- jocuri de cuvinte, inventați povești, rime, poezii, jucați Scrabble.

Acțiunile preferate: a citi, a scrie, a vorbi, a cere, a explica, a informa, a transmite, a raporta, a articula, a adresa, a conferi, a cere, a povesti, a lectura, a prezenta, a anunța, a dezbate, a discuta, a conversa, a recita, a cita, a descrie, a clarifica.

Gândește prin cuvinte și învață cel mai bine prin: vorbire, scriere, citire.

Sfaturi pentru părinți pentru a stimula dezvoltarea inteligenței lingvistice: Rugați-i să vă povestească despre cărțile pe care le citește, jucați-vă jocuri de societate centrate pe folosirea vocabularului (de pildă Scrabble). Încurajați-i să țină discursuri sau să fie prezentator la serbările de la școală și înscrieți-i la cursuri de teatru. Folosiți cât mai multe cuvinte, citindu-i (și apoi citind împreună), vorbind cu el, iar când vârsta permite, faceți jocuri de cuvinte, inventați povești, rime, poezii.

Cariere posibile: poet, scriitor, jurnalist, profesor, avocat, public speaker, om de publicitate, comunicator, actor.

2 Inteligența logică/matematică

Aceasta include capacitatea de a utiliza raționamente inductive și deductive, de a rezolva probleme abstracte, de a înțelege relațiile complexe dintre concepte, idei și lucruri. Deprinderea de a emite raționamente are aplicabilitate în multe arii ale cunoașterii și include, de asemenea, capacitatea de a utiliza gândirea logică în știință, studii sociale, literatură etc.

Acest tip de inteligență cuprinde și capacitatea de a clasifica, a anticipa, a stabili priorități, a formula ipoteze științifice și a înțelege relațiile de cauzalitate. Școlarul mic își dezvoltă aceste capacități prin activități concrete,

prin înțelegerea relației de corespondență biunivocă, prin operațiunea de numărare. Aceste deprinderi ale gândirii critice sunt prezente în programele majorității școlilor, însă trebuie fixate prin activități corespunzătoare. Aici putem vorbi, de fapt, de 2 subtipuri de inteligență. Pe de-o parte, inteligența logică, folosită în general de strategii și cei care rezolvă probleme cu ușurință și care creează manageri geniali capabili să pună la punct sisteme complexe. E acel tip de inteligență pe care îl folosesc șahiștii, de exemplu, și care e foarte des confundată cu inteligența matematică.

Pe de altă parte, oamenii cu o inteligență matematică ieșită din comun sunt buni la cifre. Foarte buni. În general cei care sunt experți în domeniul investițiilor, contabilitate sau managerii ce se ocupa cu previziuni financiare.

Inteligența logico-matematică e cea care se apropie cel mai mult de conceptul de IQ.

Acest tip de inteligență are în vedere abilitățile de lucru cu cifrele, deductibilitatea, gândirea logică, relaționarea. Este inteligența specifică științelor ingineresti, celor care sunt buni la fizică, matematică, chimie, logică, economie și alte științe exacte. Copiii cu o inteligență logico-matematică dezvoltată au abilități în rezolvarea problemelor, recunoașterea modelelor, relaționare.

Aceștia sunt cei care pot rezolva probleme și pot da soluții non-verbale. Le place ordonarea logică, claritatea și văd cu ușurință tiparele și conexiunile din jurul lor. Sortează jucăriile în sertar. Caută să explice cauza și efectul. Caută să găsească elemente comune, clasifică, speculează și fac predicții și încep să descopere regulile matematice și logice ale lumii în care trăim.

Un copil cu inteligență logico- matematică

- cunoaște de mic concepte cum ar fi timp, spațiu, cantitate, număr, cauză și efect;
- înțelege semnificația simbolurilor și poate să creeze simboluri;
- este fascinat de tiparele din jur;
- face cu plăcere activități de ordonare/aranjare;
- îi place să colecționeze și să clasifice;
- își aranjează obiectele din jur.

Pentru a dezvolta inteligența logico-matematică a copiilor la școală, se recomandă:

- atrageți atenția asupra regulilor și obiceiurilor pe care le folosiți și explicați în ce scop le folosiți;
- faceți activități cu numere la diverse discipline astfel încât numerele să încite;
- găsiți conexiunile dintre matematică și viața de zi-cu-zi;
- învățați copiii cum se alcătuiesc categoriile, clasificările, listele de priorități și cum se fac predicții;
- folosiți tipare de rezolvare de probleme la diverse discipline;
- stimulați interesul pentru logică, de exemplu creînd un „club de puzzle”, de „scrabble” sau de „rebus”.
- întocmiți împreună lista de cumpărături, estimați bugetul familiei, urmăriți cheltuielile,

Acțiunile preferate: a rezolva, a întreba, a formula ipoteze, a teoretiza, a examina, a investiga, a experimenta, a analiza, a deduce, a dovedi, a verifica, a descifra, a determina, a prezice, a estima, a măsura, a calcula, a cuantifica, a simplifica.

Gândește prin argumentări și învață cel mai bine prin: categorisire, clasificare, rezolvare de probleme.

Sfaturi pentru părinți pentru a stimula dezvoltarea inteligenței logico-matematică:

Încurajați-i să rezolve diferite tipuri de puzzle-uri, înconjurați-i de jocuri precum șah sau table, lăsați-i să descopere și să-și dea singuri seama de cum funcționează anumite lucruri și îndeamnați-i să pună cât mai multe întrebări. Activitățile de tip „matematică distractivă” sunt foarte potrivite, integrarea operațiilor matematice în viața de zi cu zi, jocuri precum șah, Monopoly, domino, scrieți împreună lista de cumpărături, estimați bugetul familiei, urmăriți cheltuielile.

Cariere posibile: om de știință, inginer, cercetător, contabil, programator, doctor, detectiv, matematician, inventator.

3 Inteligența vizuală și spațială

Aceasta se traduce prin a percepe în detaliu lumea vizuală, prin a naviga foarte ușor printre imagini, culori, linii, forme și a înțelege relațiile dintre aceste elemente. Cele mai importante caracteristici ale inteligenței vizuale sunt abilitatea de a gândi și imagina în trei dimensiuni și de a recrea în imaginație aspecte vizuale. Persoanele care posedă inteligența vizual-spațială înțeleg fără efort relațiile dintre obiecte și spațiu.

Această inteligență a „imaginilor și tablourilor” cuprinde capacitatea de a percepe corect lumea înconjurătoare pe cale vizuală, precum și capacitatea de a recrea propriile experiențe vizuale. Acest tip de inteligență începe să se dezvolte odată cu acutizarea percepțiilor senzorio-motorii. Pictorul, sculptorul, arhitectul, grădinarul, cartograful, proiectantul, graficianul, cu toții transferă imagini mentale asupra unui obiect pe care îl creează ori îl îmbunătățesc. Percepția vizuală se combină cu un set de cunoștințe prealabile, cu experiența, cu reacțiile emoționale, cu imagini preexistente pentru a crea o nouă viziune oferită celorlalți ca experiență.

Elevii cu inteligență spațială au capacitatea de a percepe cu deosebită acuitate culorile, liniile, formele, spațiul, pot percepe relațiile dintre aceste elemente. De asemenea, ei pot vizualiza, pot reprezenta grafic imagini în spațiu, pot să-și înțeleagă propria poziție într-un spațiu matriceal.

Acest tip de inteligență are în vedere abilitățile de a crea o reprezentare vizuală-spațială a lucrurilor, de a gândi în dinamică. Este inteligența specifică arhitecților, constructorilor, pictorilor, piloților de avion sau de mașini de curse. Copiii cu o inteligență spațială dezvoltată creează reprezentări vizual-spațiale ale lucrurilor și le pot transpune pe suporturi concrete, își pot imagina și pot proiecta lucrurile, observă dinamica lucrurilor. De la capacitatea de a-ți imagina foarte ușor obiecte 3D la abilități native de orientare în spațiu, anticipare mentală a mișcărilor pe tabla de șah sau estimarea foarte precisă a distanțelor. Între inteligența spațială și cea logico-matematică e o legătură foarte strânsă însă nu destul de strânsă pentru a le amesteca pe cele două. Foarte utilă arhitecților, constructorilor, designer-ilor, piloților de avion sau de mașini de curse etc.

Copilul are o înclinație spre a citi și înțelege ușor grafice și hărți, adesea visează cu ochii deschiși, are talent la desen, schițează sau sculptează, îi plac filmele și îl pasionează să desfacă lucrurile în bucăți și apoi să le assembleze la loc. Copiii cu inteligență vizuală și spațială bine dezvoltată vor fi capabili să creeze sau să recreeze cu ușurință imagini sau obiecte. Își amintesc cum arătau obiectele și unde le-au văzut. Pot să se imagineze sau să imagineze un obiect într-un context total diferit. Știu să ghideze (să dea îndrumări) și înțeleg indicațiile de

orientare și se pot imagina urmând un anumit traseu. Își amintesc unde și-au pus lucrurile. Pot vizualiza obiectele în mișcare în spațiu tridimensional și prin spațiu și timp.

Acest tip de inteligență poate fi prezent și la persoanele lipsite de vedere, nefiind atribuit strict analizatorului vizual.

Un copil cu inteligență vizuală și spațială

- învață văzând și observând;
- își amintește cum arată obiectele și cum sunt așezate
- poate vizualiza cu ușurință scene imaginare
- își amintește cum erau scrise cuvintele pe pagină
- poate să vadă cum arată formele dacă sunt desfăcute sau rotite
- pentru a reda literele unui cuvânt își amintește cum era scris cuvântul

Pentru a dezvolta inteligența vizuală și spațială a copiilor la școală, se recomandă:

- utilizați postere de învățare și memorare expuse în sala de clasă și faceți trimiteri la ele;
- schimbați cu regularitate imaginile expuse;
- adăugați materialelor scrise și orale tehnici de înțelegere vizuală cum sunt hărți, diagrame, reprezentări schematice, grafice cu adnotări, postere;
- aduceți planșe și mulaje și utilizați-le în lecție

-deveniți prin mișcările pe care le faceți un suport vizual care stimulează învățarea captând atenția prin gesturi, mișcări expresive.

Acțiunile preferate: a observa, a simboliza, a trage, a schița, a proiecta, a ilustra, a vopsi, a colora, a contura, a aranja, a rearanja, a inventa, a crea, a concepe, a inova, a imagina, a vizualiza, a desena, a prezenta vizual (ex. prezentare powerpoint)

Gândește în imagini și învață cel mai bine prin: vizualizare, culori și pictură, schițe.

Sfaturi pentru părinți pentru a stimula inteligența vizuală și spațială: Oferiți cât mai multe oportunități de a picta, colora și crea. Dăruți puzzle-uri 3D și jocuri care îi pun creativitatea la încercare, cum ar fi cele care implică labirinturi ori rezolvarea de probleme pe bază de indicii. Încurajați-i să creeze și să dezeneze clădiri sau obiecte de îmbrăcăminte. Încurajați copilul să se exprime prin artă, pictați, modelați lut/plastilină, desenați împreună, uitați-vă pe hărți, oferă-i un aparat de fotografiat cu care să surprindă ce simte el, vizitați galerii de artă, faceți planul casei 2D și 3D.

Cariere posibile: sculptor, mecanic, arhitect, graphic designer, designer de interior, designer de moda, caricaturist, fotograf, web designer, topograf, navigator, mecanic, artist.

4 Inteligența corporală/kinestezică

Are ca dominantă gândirea în mișcări și folosirea corpului în moduri sugestive și complexe. Implică simțul timpului și al coordonării mișcărilor întregului corp și ale mâinilor în manipularea obiectelor, grație anumitor strategii și abilități cognitive. Se subliniază prin aceasta legătura existentă între acțiunile mentale și cele fizice.

Inteligența la nivelul corpului și al mâinilor ne permite să controlăm și să interpretăm mișcările corpului, să manevrăm obiecte, să realizăm coordonarea (armonia) dintre trup și spirit. Acest tip de inteligență nu se regăsește numai la atleți, ci poate fi întâlnit în mișcările de finețe ale chirurgului care realizează o operație pe cord sau la un pilot care își reglează cu finețe aparatura de bord. La fel, poate fi întâlnită în cazul sportivilor, dansatorilor, balerinilor, sculptorilor, celor care au meserii în care finețea mișcărilor este importantă. Copiii cu o inteligență kinestezică dezvoltată au o foarte buna coordonare ochi-mână, o mare capacitate de exprimare a emoțiilor cu ajutorul mișcării și sunt talentați la sport.

Acest tip de inteligență include deprinderi fizice speciale precum coordonarea, echilibrul, dexteritatea, forța, flexibilitatea, viteza, precum și deprinderi la nivel tactil și cutanat. Simțul timpului și al coordonării corpului se întrepătrund armonios în acest tip de inteligență. Acest tip de inteligență este dominant la persoanele care simt experiențele în mod complex cu întregul corp, care se exprimă cu ușurință prin mișcări fluide ale corpului.

Lucrează foarte bine împreună cu inteligența spațială și este probabil inteligența ce și-a pus cel mai serios amprenta pe dezvoltarea civilizațiilor de-a lungul timpului. Denumită și „inteligența tehnologică” a fost folosită în trecut de pescari, vânători sau în construirea de adăposturi, iar în prezent o putem observa la sportivi, chirurghi și, în general, oameni despre care spunem ca sunt îndemanați, că se folosesc foarte bine de corpul lor.

Evident, nu e vorba de câți muschi ai pe tine ci, mai degrabă, de cât de bine îți coordonezi mișcările.

Copiii având inteligență kinestezică vor da dovadă de dexteritate de la o vârstă fragedă. Își mișcă cu ușurință propriul corp sau alte obiecte cu ajutorul unor manevre complicate. Umblă de mici și au dexteritate în mănuierea jucăriilor. Își coordonează simultan mișcările în partea dreaptă și stângă a corpului. Pot fi agitați în clasă. Aspectul fizic poate fi robust – aleargă, se cațără, lovesc mingea, se leagănă. Memoria le va fi ajutată de activități care implică mișcare.

Copilul excelează la mai mult decât un singur tip de sport, dă din picior sau are ticuri atunci când i se cere să stea la un loc, poate mima ușor gesturile și mișcările corporale ale celorlalți, îi place să atingă obiectele, se bucură de activitățile care implică mișcare fizică și are o coordonare fină motorie foarte dezvoltată.

Un copil cu inteligență kinestezică

- învață făcând;
- are dexteritate în activități motorii care presupun mișcări ample și de finețe
- își amintește mai bine ce s-a făcut decât ce s-a spus sau văzut
- este interesat în a-și îmbunătăți performanțele fizice
- dă dovadă de creativitate în construire, mișcare și expresie fizică
- are coordonare bună, simț al mișcării, ritmic, echilibru și dexteritate.

Pentru a dezvolta inteligența kinestezică a copiilor la școală, se recomandă:

- Includeți activități practice zilnic;
- Fixați învățarea prin mișcare, joc de rol, simulări și activități practice;
- Exersați abilități care implică dexteritate fizică și relaxează creierul;
- Includeți scurte activități fizice ca pauze de efort intelectual;

- Învățați copiii jocuri de exterior și jucați-le.

Acțiunile preferate: a construi, a ridica, a asambla, a face, a fabrica, a structura, a imita, a juca un rol, a efectua, a merge, a alerga, a sări, a dansa, a colecta, a aduna, a compila, a modela, a formata, a duplica, a diseca, a exersa, a muta, a transporta.

Gândește prin senzații (mișcări) și învață cel mai bine prin: atingere, procesarea informațiilor prin intermediul senzațiilor corporale, mișcare, interacțiune cu spațiul înconjurător.

Sfaturi pentru părinți pentru a stimula inteligența corporal- kinestezică: Încurajați-i să se implice și să participe la activitățile sportive de la școală. Cumpărați jocuri care implică construirea a ceva din mai multe piese (cum ar fi Lego). Dezvoltați-i coordonarea motorie prin activități precum crearea de avioane din hârtie, origami sau chiar tricotat. Inscribeți-i la cursuri de dans. Jucați împreună jocuri ce implică activitate fizică intensă, mișcare, alergare sau dimpotrivă, control și echilibru; faceți împreună jocuri de rol, puneți în scenă diverse concepte („uite, acum eu sunt Soarele și tu ești Pământul care se învâрте în jurul lui”), experimentați deprivându-vă de unele simțuri (mergi prin cameră legat la ochi, înțelege ce îți transmite celălalt fără cuvinte, ghicește alimentul, legat la nas fiind).

Cariere posibile: dansator, pompier, chirurg, actor, atlet, profesor de sport.

5 Inteligența muzical- ritmică

Aceasta este caracteristică persoanelor ce gândesc, trăiesc în sunet, melodii, rime sau ritmuri. Aceste persoane pot recunoaște, crea și reproduce muzică foarte ușor, fie folosind un instrument, fie cu vocea, și sunt foarte sensibili la intensitatea, tonalitatea și înălțimea sunetelor. Pentru cei care prezintă acest tip de inteligență, între emoții și muzică există o strânsă legătură.

Acest tip de inteligență are în vedere abilitățile de a compune muzica, de a cânta la un instrument sau vocal. Este inteligența specifică artiștilor, compozitorilor, vocaliștilor și instrumentiștilor. Copiii cu o inteligență muzicală dezvoltată au un simț dezvoltat al ritmului sunetelor, învață cu ușurință să cânte la un instrument, le place foarte mult să asculte muzica de la vârste fragede.

Acest copil îți va spune când o piesă nu sună cum trebuie și își amintește foarte ușor melodiile pe care le ascultă. Are voce, are înclinație spre instrumentele muzicale, vorbește sau se mișcă ritmic, fredonează sau fluieră de unul singur și poate fi sensibil la zgomotele înconjurătoare. Copiii cu inteligență muzicală observă modele de sunete și sesizează diferențele de la vârstă mică. Tonalități, ritmuri și melodii le rămân în minte. Vor fi atrași de orice activitate legată de muzicalitate, vor avea talent la instrumente muzicale de mici. Vor dori să asculte muzică în orice împrejurare.

Acest tip se conturează prin gradul de sensibilitate pe care individul îl are la sunet și prin capacitatea de a răspunde emoțional la acest tip de stimuli. Pe măsură ce elevii își dezvoltă conștiința muzicală, își dezvoltă și fundamentele acestui tip de inteligență. Pe măsură ce elevii sunt capabili să creeze variațiuni pornind de la un inventar limitat de sunete, să cânte la un instrument, să compună. Ea se dezvoltă și pe măsură ce elevii dobândesc, în urma audițiilor, un gust rafinat.

Acest tip de inteligență reprezintă capacitatea de a percepe (în calitate de meloman), de a discrimina (în calitate de critic muzical), de a transforma (în calitate de compozitor), și de a exprima (în calitate de interpret) formele muzicale.

Un copil cu inteligență muzicală:

- improvizează și experimentează cu plăcere cu sunete și sonorități;
- sesizează și reacționează la stările de spirit redată în muzică;
- au simț ritmic și reacționează artistic la muzică;
- sunt interesați să afle informații despre muzică și își creează preferințe și categorii;
- țin minte melodii și cântece.

Pentru a dezvolta inteligența muzicală a copiilor la școală, se recomandă:

- utilizați muzică pentru a delimita timpul de îndeplinire al unei sarcini, marcând începutul și sfârșitul, alegeți o temă muzicală pentru schimbarea stării - dinamică, reflexivă, relaxantă, energizantă;
- folosiți muzică pentru a ajuta memorarea conținutului;
- folosiți ritmuri pentru a-i învăța să identifice schimbările de înălțime, variație și modulare a sunetelor;
- stimulați interesul în diferite modalități de a produce muzică și de a gusta muzica;
- creați ocazii de a trăi experiențe muzicale ca activități participative la nivelul clasei.

Acțiunile preferate: a asculta, a auzi, a deduce, a nota, a recepta un model, a cânta, a bate, a repeta, a replica, a reproduce, a copia, a imita, a mima, a compune, a armoniza, a orchestra, a rezona.

Gândește prin muzică și ritm și învață cel mai bine prin: inventarea unor melodii sau acorduri, cântând la instrumente.

Sfaturi pentru părinți pentru a stimula inteligența muzicală- ritmică: Cântați împreună cât mai mult, ascultați diverse instrumente, muzică variată, din perioade istorice diferite, creați împreună linii melodice pentru poeziile pe care le știți, produceți sunete cu diverse obiecte pentru a vedea ce este diferit, inventați poezii și rime. Încurajați-l să învețe să cânte la un instrument și să scrie cântece, să se alăture corului sau trupelor de la școală și să ia lecții de dans.

Cariere posibile: muzician, cântăreț sau compozitor.

6 Inteligența naturalistă

Aceasta este tipul de inteligență dominant la persoanele care înțeleg într-un mod profund lumea plantelor și a animalelor. Ele au abilitatea de a stabili relații ecologice, interacționează foarte ușor cu creaturile vii și se simt în strânsă conexiune cu forțele naturii, cu fenomenele legate de viață.

Acest copil vorbește mereu despre animalele lui preferate și despre sporturi în aer liber, se simte cel mai bine afară, în spații deschise, îi place să meargă la Zoo și are o legătură puternică cu natura și tot ce ține de mediul înconjurător. Îi place să se joace afară, să adune și să observe insecte, plante și frunze și îl pasionează biologia, astronomia, meteorologia sau zoologia. Manifestă uimire față de și afinitate cu mediul înconjurător. Această manifestare poate fi legată de mediul imediat – parcul, malul râului, curtea școlii sau legată de spații

deschise mai vaste. Acest tip de inteligență se manifestă prin observarea detaliilor, curiozitatea față de speciile observate, speculații legate de existența diferitelor specii.

Acest tip de inteligență este sesizabil la copiii care învață cel mai bine prin contactul direct cu natura. Pentru aceștia, cele mai potrivite lecții sunt cele din aer liber. Acestor elevi le place să alcătuiască proiecte la științe naturale, cum ar fi observarea păsărilor, alcătuirea insectarelor, îngrijirea copacilor sau a animalelor. Ei preferă ecologia, zoologia, botanica. În această categorie se includ și viitorii maeștrii bucătari.

Inteligența naturalistă are în vedere abilitățile de a înțelege natura, de a ajuta la păstrarea ei. Este inteligența specifică biologilor, exploratorilor, cercetătorilor în domeniul naturii. Copiii cu o inteligență naturalistă dezvoltată se vor bucura să învețe despre plante și animale, să participe la excursii și expediții, să ajute la conservarea mediului.

Inteligența naturalistă e o inteligență mai...specială. Ca și cea corporal-kinestezică, ea începe să conteze din ce în ce mai puțin, odată cu trecerea timpului. S-ar mai putea numi și „survival instinct“. Poate ghizii sau salvamontiștii să se mai folosească de inteligența naturalistă pură, cea care se referă la capacitatea de a deosebi între diferite tipuri de plante, animale și care, teoretic, ne ajută să ne folosim mai bine simțuri precum văzul, auzul.

E un tip de inteligență care datorită modernizării nu mai este foarte solicitată în forma ei inițială, dar de care se mai lovesc cei ce lucrează mai aproape de natură cum ar fi agricultorii, fermierii. Sigur, e foarte posibil ca elemente ce țin de inteligența naturalistă să apară, de exemplu, atunci când concepem un spot publicitar pentru niște produse cum ar fi „uleiul de cânepă” sau când încercăm să ne facem de lucru prin grădina din spatele casei.

Un copil cu inteligență naturalistă

- este sensibil la armonia și disarmonia din mediul înconjurător;
- vede tiparele relațiilor dintre și în cadrul speciilor;
- observă legătura dintre mediu, schimbare și timp (anotimp);
- se simte bine în orice mediu natural;
- îi plac și îl interesează tot soiul de creaturi;
- îl preocupă efectele acțiunilor omului asupra mediului.

Pentru a dezvolta la școală inteligența naturalistă a copiilor, se recomandă:

- vizitați cu copiii locuri din mediul înconjurător;
- responsabilizați copiii față de mediu prin crearea unui loc în clasă sau școală pe care să îl întrețină (îngrijească);
- studiați impactul omului asupra mediului în termeni de cauză și efect;
- desfășurați activități de numărare și observare a speciilor;
- fiți un model de comportament responsabil în mediul social și natural în școală și în afara școlii.

Acțiunile preferate: a sorta, a organiza, a clasifica, a compara, a contrasta, a diferenția, a separa, a detalia, a alinia, a ordona, a aranja, a secvențializa, a inventaria, a cataloga, a grupa, a îndosaria, a indexa, a consemna, a crea grafice.

Gândește prin mediul înconjurător și învață cel mai bine prin: clasificare, observații în aer liber, experimente în natură, mișcare, interacțiune cu spațiul înconjurător.

Sfaturi pentru părinți pentru a stimula dezvoltarea inteligenței naturaliste: Îngrijiți plante și animale, clasificați și sortați scoici, roci, realizați colecții de elemente din natură (frunze, scoici, pietre, pene), călătoriți în diverse zone ale țării, discutați despre forme de relief, habitate ale animalelor. Mergeți des în vizită la muzee, expoziții științifice și Grădina Zoologică. Încurajați-l să țină un caiet unde să treacă observații cu privire la lumea înconjurătoare, să înceapă un ierbar sau o colecție de insecte. Implicați-l în îngrijirea gospodăriei dacă locuiți la marginea orașului sau luați-i un animal de casă. Plantați și grădinăriți împreună și observați evoluția plantelor.

Cariere posibile: biolog, veterinar, farmacist, maestru bucătar, ecolog.

7 Inteligența interpersonală

Reprezintă abilitatea de a sesiza și de a evalua cu rapiditate stările, intențiile, motivațiile și sentimentele celorlalți. Aceasta include sesizarea expresiei faciale, a inflexiunilor vocii, a gesturilor; include și capacitatea de a distinge între diferite tipuri de relații interpersonale și capacitatea de a reacționa eficient la situațiile respective.

Acest tip de inteligență implică deprinderi de comunicare verbală și nonverbală, deprinderi de colaborare, capacitatea de rezolvare a conflictelor, de lucru consensual în grup, capacitatea de a avea încredere, de a respecta, de a fi lider, de a-i motiva pe ceilalți în vederea atingerii unor scopuri reciproc avantajoase. La un nivel simplu, acest tip de inteligență este sesizabil la copilul care observă și reacționează la stările și dispozițiile adulților din jurul său. La nivel complex, se traduce prin capacitatea adultului de a „citi” și interpreta intențiile ascunse ale celorlalți.

Este caracteristică celor care înțeleg cum funcționează oamenii, care recunosc și celebrează diferențele dintre oameni, care sunt sensibili la aspectele subtile interioare ale celor din jur. Ei stabilesc relații cu ușurință, sunt oameni empatici și au o capacitate mare de a cuprinde/conține universul interior al celor din jurul lor.

Inteligența interpersonală, **echivalentul inteligenței emoționale (EQ)** ne ajută să observăm diferențe între oameni, să lucrăm mai ușor și mai bine cu ei, înțelegându-i. Ne ajută să acționăm mai bine în echipe, să anticipăm mai ușor reacțiile celorlalți punându-ne în locul lor și să mediem conflicte. Aici, un rol important îl are **empatia**, capacitatea de a recunoaște ușor emoțiile celorlalți și a rezona cu ele.

Unul dintre puținele tipuri de inteligență care ne este util indiferent de domeniul în care activăm, indiferent dacă suntem conduși sau conducem.

Este inteligența specifică negociatorilor, educatorilor, liderilor religioși, politicienilor, oamenilor de vânzări, consilierilor, celor ce activează în domeniul relațiilor publice. Copiii cu o inteligență interpersonală dezvoltată lucrează foarte bine în echipă, înțeleg ușor intențiile, motivațiile, scopurile celorlalți, comunică ușor, mediază și negociază cu succes.

Acest copil iubește să petreacă timpul cu cât mai mulți prieteni, este un lider înăscut, este altruist și îi ajută adesea pe ceilalți să rezolve diferite probleme. Citește foarte ușor oamenii și le înțelege sentimentele în funcție de expresiile faciale, gesturi sau voce. Cei cu inteligență interpersonală ajung să fie conducători, sunt

psihologi sau buni vânzători, se pricep la motivare, manipulare. Ei înțeleg modul de funcționare al oamenilor. Un profesor bun nu poate să nu aibă și această inteligență.

Un copil cu inteligență interpersonală

- își dă seama cum se simt alții;
- înțelege punctele de vedere ale celorlalți;
- inițiază, dezvoltă și menține relații sociale cu ceilalți;
- se joacă cu ceilalți;
- se simte confortabil și în ipostaza de colaborare și în cea de competiție.

Pentru a dezvolta inteligența interpersonală a copiilor la școală, se recomandă:

- organizați cercuri sau alte modalități de încurajare a cooperării;
- variați grupele;
- prezentați criteriile de constituire ale grupelor, explicați modul de grupare;
- învățați-i jocuri pe copii;
- stabiliți împreună cu ei reguli ale grupului;
- stabiliți obiectivul grupei și modul de a-l atinge.

Acțiunile preferate: a partaja/împărtăși, a coordona, a ghida, a direcționa, a ajuta, a media, a gestiona, a conduce, a colabora, a coopera, a intervieva, a influența, a convinge, a realiza un compromis, a realiza un joc de rol, a improviza, a arbitra, a concilia.

Gândește prin socializare și învață cel mai bine prin: împărtășire, alături de alte persoane, relații, cooperare, interviuri.

Sfaturi pentru părinți pentru a stimula dezvoltarea inteligenței interpersonale: Încurajați-i să joace jocuri de echipă, susțineți-l să coopereze cu colegii lui la proiectele de la școală, organizează întâlniri de joacă și încurajați-l să meargă la astfel de întâlniri la prietenii lui, încurajați-l să socializeze cu alte persoane (fii un exemplu pentru el), discutați despre emoțiile celor din jur, despre cum ar putea reacționa atunci când cei din jur își exprimă emoțiile. Încurajați-l să se implice în activități de grup cu prietenii lui în afara sau în cadrul școlii. Oferă-i în dar cărți care tratează teme multi-culturale, călătoriți cât mai mult, implicați-vă alături de el în jocuri creative și imaginare, ajutați-l să învețe cum să negocieze și cum să împartă.

Cariere posibile: consilier, terapeut, politician, agent de vânzări, învățător sau profesor, antreprenor, sociolog, antropolog, ghid turistic, preot, infirmier, manager.

8 Inteligența intrapersonală

Aceasta presupune capacitatea de a înțelege ce se întâmplă în universul nostru psihologic, de a avea o reprezentare de sine corectă, de a cunoaște calitățile și punctele slabe, de a avea conștiința stărilor interioare, a propriilor intenții, motivații, de a-ți cunoaște temperamentul și dorințele; de asemenea, capacitatea de autodisciplină, autoînțelegere și autoevaluare.

O persoană cu asemenea tip de inteligență își petrece timpul reflectând, gândind, autoevaluându-se. Nevoia de introspecție transformă inteligența în ceva extrem de intim.

Este acel tip de inteligență construit din cărămizi precum: înțelegere de sine profundă, autocunoaștere, conectare profundă cu universul interior propriu. Persoanele care au inteligența intrapersonală dominantă au o capacitate ridicată de a se înțelege pe sine, de a cuprinde cu gândirea aspectele subtile interioare proprii și au o viziune, o hartă destul de clară a universului lor interior.

Inteligența intrapersonală ne folosește în căutarea noastră constantă de a identifica propriile puncte slabe sau tari, sentimente, de a formula scopuri personale și, în general, de a ne înțelege și dezvolta continuu. Pe scurt, e vorba de introspecție și, în general, oameni introverți, care preferă să lucreze singuri, deși nici asta nu este o regulă.

Oamenii cu o inteligență intrapersonală ieșită din comun se cunosc și înțeleg foarte bine pe ei, au o predispoziție spre ceea ce se numeste „gândire filosofică”, capacități extraordinare de focusare și „suferă” adesea de perfecționism.

Copiii cu inteligență intrapersonală își înțeleg propriile sentimente și emoții. Pot să se izoleze pentru a-și explora sentimentele și emoțiile. Pot fi încăpățânați când li se cere să acționeze în contradicție cu propriile lor sentimente. Pot fi mai deschiși decât colegii lor atunci când li se cere să își exprime sentimentele. Uneori conversează cu un prieten imaginar căruia îi povestesc cum se simt. Pot pune întrebări de natură filozofică.

Copiii cu o inteligență intrapersonală dezvoltată își pot evalua corect calitățile, se înțeleg foarte bine pe ei înșiși, știu cum să se motiveze

Acest copil are o înclinație spre a fi independent, își știe punctele tari și punctele slabe și se descurcă foarte bine atunci când este lăsat să se joace sau să învețe de unul singur. Are interese sau hobby-uri despre care nu vorbește foarte mult, se auto-ghidează în tot ceea ce face, are o încredere ridicată în sine și învață din propriile greșeli sau succese.

Un copil cu inteligență intrapersonală

- este conștient de propriile sale gânduri, sentimente și emoții;
- găsește modalități de exprimare a gândurilor, sentimentelor și emoțiilor sale;
- poartă conversații interioare;
- încearcă să înțeleagă motivațiile și comportamentele celorlalți;
- este independent și motivat;
- este preocupat de întrebări de natură filozofică.

Pentru a dezvolta inteligența intrapersonală a copiilor la școală, se recomandă:

- acordați timp de gândire și de reflecție;
- aveți răbdare și răspundeți la întrebările cu răspuns deschis și de natură filozofică;
- găsiți cărți pe teme filozofice pentru copii și folosiți-le la clasă;
- folosiți-vă de sentimentele și dorințele copiilor la activitățile tip cerc;
- creați panoul dorințelor;
- folosiți harta amintirilor;
- folosiți cartonașe de apreciere.

Acțiunile preferate: a exprima, a implica, a sprijini, a promova, a consilia, a încuraja, a justifica, a raționaliza, a caracteriza, a apăra, a valida, a reabilita, a evalua, a judeca, a provoca, a studia, a realiza un sondaj.

Gândește prin oglindire (reflectare) și învață cel mai bine prin activități pe care le întreprinde de unul singur, autodidactică, proiecte individuale, având un spațiu personal, intim.

Sfaturi pentru părinți pentru a stimula dezvoltarea inteligenței intrapersonale:

Creați împreună un jurnal în care să treceți activitățile realizate împreună, punând accent pe elemente care vin din universul interior al copilului (ce i-a plăcut, ce nu i-a plăcut, cum s-a simțit, etc.), discutați despre procesele decizionale prin care copilul trece, despre cărțile pe care le citește/citiți împreună. Ajută-l să-și stabilească obiective și să identifice pașii necesari pentru a le îndeplini. Încurajează-l să se implice în proiecte individuale și sugerează-i să țină un jurnal. Oferă-i spațiul de care are nevoie și lasă-l să se retragă de câte ori simte nevoia, pentru a reflecta și pentru a-și înțelege particularitățile.

Cariere posibile: filosof, cercetător, învățător, profesor, scriitor, artist, psiholog, consilier, autobiograf.

I.4.4. Există și alte inteligențe?

Un alt tip de inteligență pe care Gardner încă îl are în studiu, este **inteligența existențială/spirituală**. Reprezintă capacitatea deosebită a unor persoane de a-și pune întrebări și de a găsi soluții cu privire la existența umană, la viața și destinul omului în lume. Se observă în capacitatea deosebită de a reflecta sistematic, de a înțelege la nivel superior, metafizic diverse aspecte ale lumii sau existenței noastre. Gardner este convins că este vorba de o modalitate de cunoaștere, dar nu a stabilit localizarea ei pe creier. De aceea, această inteligență nu este complet definită încă. O astfel de inteligență o au filosofil, cei care își pun întrebări despre sensul fericirii, despre începutul universului etc. Cu siguranță și spiritualitatea aparține acestui tip de inteligență.

Gardner explică inteligența existențială, simplu, ca fiind capacitatea de a exprima și analiza așa numitele întrebări “existențiale” precum: cine suntem noi? de ce murim? de ce suntem aici? Care este scopul vieții?

O altă teorie a lui Gardner e că ar mai exista o altă inteligență, și anume **inteligența pedagogică**, presupune capacitatea de a transmite cunoștințe altora. Aceasta este obligatorie oricărui profesor, iar dacă un elev spune că nu a înțeles ceva, nu folosește la nimic și nimănui ca acel profesor să repete explicația așa cum o formulase prima dată. Dacă recurge la aceasta, e clar că nu deține inteligență pedagogică. Ceea ce ar trebui să facă este ori să deseneze acea informație, ori să o cânte, ori altă metodă, folosind limbajul potrivit celui care a cerut explicația suplimentară.

Dacă poți explica ceva doar într-un singur mod, înseamnă că posibilitățile receptorului sunt limitate. Pentru aceste două tipuri de inteligență, Gardner nu are încă dovezi științifice care să susțină această teorie.

1.4.5. T I M și sistemul de învățământ

Pe măsură ce descoperim stilul de învățare care i se potrivește fiecărui elev, este important să-l ajutăm să-și dezvolte abilitățile și să îi oferim cât mai multe oportunități de a se exprima liber. Însă acest lucru nu înseamnă că nu este bine să experimentăm și cu celelalte stiluri. Ideea este aceea că elevul s-ar putea să nu realizeze ce tip de inteligență i se potrivește până în momentul în care experimentează situații care îi scot caracteristicile la suprafață. Orice tip de inteligență este specifică elevului, să ne asigurăm că citim indiciile corect din mers și că îl sprijinim să devină ceea ce își dorește el să devină.

Nimeni nu aparține în mod exclusiv unui tip de inteligență, fiecare persoană utilizând mai multe modalități de manifestare și exprimare a potențialului său intelectual. Inteligența dominantă își pune amprenta asupra stilului de gândire și învățare, subordonându-le pe toate celelalte tipuri de inteligență într-o formă de manifestare specifică.

Numeroase persoane care întâmpină dificultăți în activitatea de învățare nu-și cunosc îndeajuns stilul propriu de învățare, tipul de inteligență căruia aparțin și de aceea nu abordează conținutul de învățat prin modalitățile care le pot facilita acest demers. Cercetările au evidențiat ca principale modalități de realizare a învățării și cunoașterii: vizualul, auditivul, tactilul și kinestezicul.

Specificul actualului sistem de învățământ favorizează mai ales persoanele cu inteligență lingvistică și pe cele cu inteligență logico-matematică.

VIZIUNEA TRADIȚIONALĂ DESPRE INTELIGENȚĂ	TEORIA INTELIGENȚELOR MULTIPLE
- inteligența poate fi măsurată aplicând teste cu răspuns scurt	- testele cu răspuns scurt nu sunt folosite, deoarece ele nu evaluează stăpânirea materiei sau înțelegerea profundă. Se măsoară doar capacitatea de a memora pe dinafară(memoria mecanică) și abilitatea individului de a răspunde corect la testele cu răspunsuri scurte.
- oamenii se nasc cu o cantitate fixă de inteligență	- ființele umane au toate tipurile de inteligență, dar fiecare persoană are o combinație sau un profil unic
- nivelul inteligenței nu se schimbă de-a lungul vieții	- toți putem să ne dezvoltăm un anumit tip de inteligență mai mult decât altele
- inteligența constă în performanța în domeniul logicii și al limbajului	- există mai multe tipuri de inteligență care reflect modalitățile diferite de interacțiune cu lumea
- în abordarea tradițională profesorii predau același material la toți elevii	- pedagogia inteligențelor multiple presupune ca profesorii să predea și să evalueze diferit bazându-se pe plusurile și minusurile intelectuale ale fiecărui individ
- profesorii predau o anumită temă sau un anumit subiect	- profesorii folosesc activități de învățare în jurul unei idei sau întrebări și făcând legătura cu alte subiecte. - Profesorii dezvoltă strategii care le permit studenților să demonstreze în mai multe căi de înțelegere și de a-și valoriza propria unicitate

Dr. Gardner afirmă că, în majoritatea sistemelor educaționale și culturale, se acordă importanță doar inteligenței verbale și celei logico-matematice, neglijându-se celelalte dimensiuni ale inteligenței multiple. El recomandă acordarea unei importanțe echilibrate tuturor celor 8 dimensiuni ale inteligenței multiple, acordarea atenției necesare și copiilor/elevilor care manifestă înclinații spre domenii artistice, naturaliste etc, cât și copiilor care adesea sunt etichetați ca având probleme la învățătură, probleme de atenție/concentrare la lecții.

Acești copii, având în vedere modul lor deosebit de gândire, trebuie ajutați să se dezvolte în domeniile spre care au înclinații, nu să fie demotivați datorită abilităților mai puțin dezvoltate pe care le au în domeniile lingvistic și logico-matematic. Abordarea învățării conform acestei teorii nu înseamnă că pentru învățarea unui lucru trebuie folosite, întotdeauna, toate cele 8 canale, ci explorarea a cât mai multe posibilități de a învăța un lucru pentru a putea decide care dintre ele sunt cele mai potrivite în fiecare caz particular.

Teoria inteligenței multiple extinde orizontul posibilităților de învățare/asimilare a cunoștințelor dincolo de metodele convenționale, verbale și logico-matematice utilizate în majoritatea școlilor.

„Îmi doresc pentru copiii mei ca aceștia să înțeleagă lumea nu numai pentru faptul că lumea este fascinantă și mintea omului este curioasă. Vreau ca ei să înțeleagă lumea altfel, încât să o poată face mai bună. Cunoașterea nu este același lucru cu moralitatea, dar, dacă vrem să evităm greșelile anterioare și să avansăm pe direcții productive, trebuie să fim în stare să înțelegem. O parte importantă a acestei înțelegeri constă în a ști cine suntem și ce putem face. În ultimă instanță, trebuie să sintetizăm pentru noi înșine ceea ce înțelegem. Într-o lume imperfectă pe care o putem influența în bine sau în rău, conștientizarea faptului că orice încercare contează – este cea care ne definește ca ființe umane.” (Howard Gardner, 1983)

I.4.6. Implicații educaționale

Din păcate este foarte ușor să blochezi dezvoltarea copiilor aplicând în procesul de educație metode și tehnici care nu corespund obiectivelor fundamentale ale unui act educativ performant și este uneori dificil să încurajezi înflorirea copiilor. Tocmai deoarece știm atât de puțin despre aceste fenomene valoroase, este extrem de important ca părinții și educatorii “să nu facă rău”.

Pentru atingerea scopului și obiectivelor educaționale este esențial ca educatorul să țină cont de ideea de inteligență multiplă și de beneficiile pe care le poate aduce accesarea TIM în procesul instructiv-educativ. Pentru o bună înțelegere a materialelor prezentate este necesar să se recurgă la toate inteligențele care sunt relevante pentru acel subiect, în cât mai multe moduri legitime posibile. Unii copii vor învăța un subiect prin intermediul unui punct de intrare și alt subiect prin alt punct de intrare.

La momentul actual apare în toată lumea un șir constant de cărți și articole despre TIM. H. Gardner a făcut și pasul de la teorie la practică, propunând o nouă concepție asupra educației școlare – conceperea unui sistem de evaluare diferit de cel tradițional, pentru a permite descoperirea și valorificarea potențialului fiecărui elev. Sistemul pedagogic bazat pe modelul inteligențelor multiple nu favorizează anumite tipuri de inteligență.

Alegerea modalităților de predare determină deseori reușita sau eșecul unei experiențe pedagogice. Rolul școlii constă în descoperirea profilului cognitiv și aptitudinal al fiecărui elev și dezvoltarea inteligenței.

O viziune educațională mai nobilă i se pare autorului abordarea tip evaluare și școală centrată pe elev. Unele dintre ideile lui Howard Gardner se regăsesc în literatura de specialitate și chiar în practica școlară, așa cum menționează și acesta. La noi, mai ales în învățământul alternativ: Planul Jena, Waldorf, Montessori, Step by step unde fiecare elev avansează în ritm propriu, programa adaptându-se în funcție de aptitudinile și de ritmul de dezvoltare al acestuia. De asemenea se știe că unul dintre principiile didactice este cel al respectării particularităților de vârstă și individuale.

Scopul lui Howard Gardner este nobil. Scopul Teoriei inteligențelor multiple este de a evidenția faptul că suntem toți atât de diferiți deoarece toți avem diferite combinații de inteligențe și, dacă vom recunoaște aceasta „cred că vom avea cel puțin o șansă mai bună de a face față mai bine numeroaselor probleme cu care ne confruntăm în lume. Poate că dacă reușim să mobilizăm întreaga gamă de inteligențe umane și să le aliem cu un sens etic, vom putea să contribuim la mărirea probabilității de supraviețuire pe această planetă și poate chiar să contribuim la progresul nostru ca specie umană.”

Ceea ce reiese evident este că: gândim, învățăm și creăm în moduri diferite. Dezvoltarea potențialului nostru depinde de ceea ce învățăm și de cum învățăm cu inteligența noastră specifică. Inteligența este fluidă, nu este fixă. Experiența bogată și variată amplifică inteligența.

Expuși fiind unei game variate de oportunități de învățare, automat ne-o vom alege pe cea care ne convine cel mai mult pentru o învățare eficientă. Performanțele în învățare vor fi astfel, în mod evident, amplificate.

Un element esențial în aplicarea Teoriei Inteligențelor Multiple pentru alegerea strategiilor didactice la clasă este cunoașterea profilului de inteligență a elevilor, aflarea punctelor „tari” și „slabe” ale acestora. Propunerea lui Gardner este de a expune de timpuriu elevii unor medii diferite de învățare, aparținând domeniilor care determină inteligențe diferite. Copiii se vor orienta spre acelea care se potrivesc inteligenței/inteligențelor care „promit”, evitând domeniul inteligențelor „în risc”.

Alături de Howard Gardner există, desigur, și alte voci care contestă sistemele de educație de tip tradițional, care nu asigură contextul necesar dezvoltării „minții absorbante” cu care copilul se naște și care astfel treptat ajunge să își piardă curiozitatea, interesul, creativitatea, curajul, dorința de a explora, bogăția posibilităților sale de exprimare și devenire fiind drastic redusă la simple funcții de memorare și reproducere. Educația de tip tradițional este adesea o educație ruptă de viață, de context, excesiv de teoretică și de aceea neatrăgătoare, centrată în primul rând nu pe nevoile de învățare ale elevului, ci pe parcurgerea programei-aceleiași conținuturi și același ritm pentru toți. Dintre aceste voci poate că cea mai cunoscută este cea a expertului în educație și creativitate Ken Robinson, care a sintetizat foarte bine starea educației contemporane într-un celebru discurs de tip TED, susținut în anul 2007 și intitulat ”Do Schools Kill Creativity?” („Distruge școala creativitatea?”), ce a înregistrat un număr impresionant de vizualizări, peste 52 de milioane (pe site-ul TED și pe youtube împreună) și a devenit cel mai popular discurs TED. **TED (Technology, Entertainment, Design – Tehnologie, Divertisment și Design)** sunt o serie de conferințe globale susținute de o asociație americană non-profit, Fundația Sapling, organizate pentru a răspândi ”ideile care merită promovate”.

Ken Robinson explică în această intervenție că sistemele educaționale au apărut în secolul XIX din nevoia de a satisface cerințele de producție ale Revoluției industriale prin pregătirea de muncitori calificați și buni executanți, punând astfel pe planul secund materii precum artele și promovând uniformitatea în detrimentul creativității și unicității elevilor. La fel ca și Gardner, el este de părere că sistemul educațional actual e croit pentru a forma profesori universitari, deoarece se bazează pe competitivitate, pentru că doar cei mai buni contează și sunt recompensați și tot ceea ce se urmărește este exclusiv dezvoltarea abilităților academice.

Dacă această abordare algoritmică, unidirecțională, de masă și uniformă, focalizată asupra penalizării greșelilor și prea puțin pe celebrarea și încurajarea realizărilor cât de mici, deși complet nepotrivită cu frumusețea, miracolul și complexitatea ființei umane, a reușit cumva să reziste până acum, producând traume mai mici sau mai mari la nivel individual, însă funcționând per ansamblu, ea deja nu mai face față vremurilor actuale, care sunt dominate de revoluția tehnologică ce a schimbat fundamental maniera de comunicare, interrelaționare și exprimare a emoțiilor.

Accesul la informație este acum practic nelimitat și de altfel cantitatea de stimuli pe care copiii și tinerii îi primesc astăzi, mai ales pe cale vizuală, este uriașă, astfel încât așteptările lor față de ritmul procesului de predare-învățare, de conținuturi și maniera lor de prezentare sunt cel mai adesea foarte diferite de ceea ce li se oferă la clasă, de aici și plictiseala sau lipsa lor de interes pentru școală, care ating cote îngrijorătoare: de exemplu, în 2012 elevii români participanți la testele PISA s-au dovedit a fi cei mai demotivați elevi, la mare distanță de toți ceilalți copii participanți la studiu (Bordei&Ghiațau, 2014).

Adesea blamate pe nedrept și comparate cu vechile generații în favoarea acestora din urmă, considerăm că noile generații de elevi, așa-numitele Y” și „Z” sau „Mileniali” sunt alcătuite din copii care au, dimpotrivă, un potențial cognitiv enorm, o mare deschidere spre a învăța și înțelege lumea în care au venit, un bagaj de informații, cunoștințe și abilități de comunicare, relaționare și introspecție net superioare părinților lor, își asumă riscuri cu înțelepciune și sunt mult mai înclinați spre a-și exprima emoțiile și sentimentele, însă au un alt ritm și alte nevoi, pe care prea puțin școala reușește să se adapteze ca să le satisfacă. Maniera predominant individuală de lucru în clasă și lipsa aproape totală de comunicare cu colegii în cadrul orelor de curs sunt foarte greu de suportat pentru cei care sunt obișnuiți acum să se conecteze în tot felul de rețele sociale, să-și împărtășească realizările și să fie apreciați (să primească „like”).

De aceea, considerăm că abordarea propusă de Howard Gardner s-ar putea dovedi un aliat prețios în munca la clasă cu aceste noi generații, deoarece în primul rând valorizarea inteligențelor dominante ale fiecărui elev conduce la creșterea stimei de sine și a interesului pentru școală, conținuturi care până atunci erau inaccesibile capătând deodată sens și devenind abordabile atunci când sunt prezentate de profesor în maniere diferite, folosind ”porți de intrare” adecvate înțelegerii fiecărui elev și reprezentări multiple ale diferitelor concepte.

Teoria inteligențelor multiple umple un mare gol prin acordarea importanței meritate inteligențelor interpersonală, intrapersonală, naturalistă și muzicală, atât de puțin valorificate în școala tradițională. Sinele se dezvoltă numai și numai în relație, devenirea se face în context, în funcție de raporturile cu ceilalți și cu mediul

înconjurător. De aceea e extrem de importantă o astfel de abordare holistică a persoanei, la formarea căreia școala are un aport esențial, în bine sau în rău.

Pentru aceasta este necesar să asigurăm o educație de calitate, care să aibă în vedere nu doar simpla transmitere de informații, ci mai ales formarea unei personalități armonioase și echilibrate, punând accent pe așa numitele puncte tari sau inteligențe dominante, de la care putem începe să construim și să le dezvoltăm și pe celelalte, încurajând fiecare elev să se dezvolte în direcția preferată, către care simte o pasiune, pentru că a avea un loc de muncă în care să te simți împlinit și unde să mergi cu bucurie, iar nu pentru că „trebuie” sau „se caută” reprezintă un element esențial pentru o viață împlinită și pentru un echilibru cognitiv și emoțional.

În plus, teoria inteligențelor multiple are și meritul că le oferă dascălilor o mare libertate de acțiune, dându-le posibilitatea de a deveni creatori ai propriilor conținuturi educaționale. Aceasta contribuie la așezarea pe fundamente mai solide a statutului lor, dar în același timp cere o mare responsabilitate și un efort considerabil, pe care mulți încă nu sunt dispuși să îl facă sau pur și simplu nu au încredere în ei înșiși sau nu știu cum să procedeze, din teama de a ieși din tiparele cu care și ei au fost la rândul lor obișnuiți pe când erau elevi. Însă, odată depășite aceste bariere, mărturiile tuturor celor care au înțeles spiritul acestei teorii și au inclus-o în munca lor la catedră vorbesc numai despre schimbări în bine atât la nivel personal, al performanței școlare și motivației elevilor, cât și al relațiilor din cadrul grupului clasei. De asemenea, o altă provocare lansată de Gardner este lucrul în echipă nu doar la nivelul elevilor, ci și al profesorilor, echipele interdisciplinare având rezultate net superioare, așa cum aflăm din studii de caz ale diferitelor școli din lume care au ales să valorifice inteligențele multiple.

Implicarea copiilor în astfel de activități este totală, reușind să-și depășească temerile și să-și fructifice imaginația. Pe de altă parte, elementul-surpriză, pe care-l descoperă atunci când fiecare grupă își prezintă rezultatele muncii, îi face să-și dorească să participe la activitatea a cât mai multor grupe. Instruirea bazată pe inteligențele multiple are șanse mari să fie activă, deoarece, fiind diferențiată și răspunzând intereselor și nevoilor individuale ale elevului, în modalitățile care îi valorifică propriul potențial de gândire și acțiune, determină implicarea sa superioară în activitatea didactică.

Probabil că fiecare dintre noi a observat, în activitatea didactică, cât de diferite sunt comportamentele copiilor, dar poate că nu întotdeauna am știut să ne racordăm predarea la nevoile și interesele acestora. Din dorința de a-i educa cât mai bine, avem tendința de a-i îndruma pe copii în procesul de învățare fără a ține cont de competențele și nevoile lor, uitând, uneori, că misiunea noastră nu este instrucția, ci, mai degrabă, a face fiecare copil să învețe în modul lui specific, prin mijloacele cu ajutorul cărora funcționează cel mai bine, în sensul valorizării și dezvoltării potențialului propriu.

„Nu e nevoie să știm cât de inteligentă este o persoană, ci mai degrabă este util să știm ce tipuri de inteligență posedă persoana respectivă” (Mary Meeker, 2018).

Fiecare copil învață diferit, în funcție de aptitudinile sale. *„Același copil poate fi interesat, gânditor și angajat în anumite conținuturi, în timp ce se poate dovedi irascibil, impulsiv și neatent pe alte conținuturi” (Gardner, 2006).*

Teoria inteligențelor multiple, propusă de Howard Gardner, vine în întâmpinarea acestor probleme, ajutându-ne să înțelegem că fiecare copil poate fi deștept în diferite feluri și instrumentându-ne în a-i ajuta să evolueze diferit. Această teorie justifică ceea ce se poate constata, de altfel, în activitatea cotidiană a fiecăruia: că nu învățăm în același mod, că avem stiluri și atitudini de învățare diferite și, ca urmare, avem nevoie de un tratament diferit, individualizat pe tot parcursul procesului de instruire și formare.

Conform acestei teorii, fiecare dintre noi este înzestrat cu un dar. În acest sens, metoda ideală de învățare variază de la copil la copil, ea trebuind să antreneze tocmai aceste abilități personale. Scopul acestei teorii este clar definit: „*Fiecare copil ar trebui să fie capabil să se dezvolte la maximum de capacitate în conformitate cu potențialul propriu*”.

Implicarea teoriei inteligențelor multiple în individualizarea învățării demonstrează că toate tipurile de inteligență au același grad de importanță în dezvoltarea personalității copiilor. Rolul cadrelor didactice constă în descoperirea profilului cognitiv și aptitudinal al fiecărui copil și dezvoltarea acestor inteligențe. Pornind de la aserțiunea fundamentală a acestei teorii, că cele opt tipuri de inteligență sunt necesare pentru o funcționare optimă a intelectului uman, în procesul instructiv-educativ trebuie să li se acorde aceeași importanță.

Consider că noi, cei care lucrăm cu copiii, trebuie să-i tratăm din perspectiva dezvoltării, percependu-i ca fiind unici, demni de respect și înțelegere, înzestrați cu anumite talente, dar și cu slăbiciuni. Numai astfel putem crea pentru ei experiențe satisfăcătoare, realizând o educație care să răspundă nevoilor, intereselor și profilului de inteligență al acestora. Astfel e nevoie să conectăm inimile noastre cu ale lor, să se armonizeze, pentru a ajunge la creierul lor, cu care apoi să lucrăm.

În societatea actuală are loc un proces dinamic care ne obligă pe toți să ținem pasul cu evoluția societății și, implicit, a educației. Nevoile și cerințele copiilor pretind dascălilor o schimbare radicală a modului de abordare a activității didactice, impunând o abordare modernă cu influență fundamentală asupra dezvoltării ulterioare a copilului.

TIM cuprinde un număr de implicații educaționale importante. *Armstrong (1994)* a sintetizat aceste idei în patru puncte cheie pe care profesorii le găsesc atractive.

1. Fiecare persoană are toate cele opt inteligențe. La fiecare persoană cele opt inteligențe funcționează împreună în domenii unice. Unii oameni au niveluri înalte de funcționare la toate cele opt inteligențe. Există puțini oameni cărora le lipsesc aspectele rudimentare ale inteligenței.

2. Inteligențele pot fi dezvoltate. H. Gardner sugerează că toată lumea are capacitatea de a dezvolta toate cele opt inteligențe la un nivel înalt, rezonabil, de performanță, cu activități adecvate de învățare, încurajare și îmbogățire.

3. Inteligențele acționează în moduri complexe. Nici o inteligență nu există "de una singură" în viață. Inteligența întotdeauna interacționează una cu alta. De exemplu, pentru a pregăti o cină trebuie pregătit un meniu care să-i satisfacă pe invitați (interpersonală), sau pe dvs. (intrapersonală), să previzionați un posibil buget și porțiile (logico-matematică), să citiți rețetele pentru preparate (lingvistică), să aranjați cât mai frumos (vizual-spațială), să alegeți muzica adecvată (muzical-ritmică).

4. Există diferite moduri de a fi inteligent. Nu există un grup standard de atribute pe care cineva trebuie să-l aibe pentru a fi considerat inteligent. De exemplu, o persoană care este stângace la orele de dans, dar poate fi extraordinară în construcții. Ambele activități necesită inteligență corporal-kinestezică.

Scopul dascălilor, consider eu, este să îi poată determina pe elevi să vină cu drag la școală, să învețe cu drag, dar asta înseamnă că trebuie să vorbim pe limba lor, adică să cunoaștem cel puțin 8 dialecte diferite pentru aceeași noțiune. Recunosc că este obositor, cu un consum de timp și implicare voluntară, dar merită tot efortul când elevii de abia așteaptă ziua următoare să vină la școală să vadă ce vor mai învăța interesant.

Interdisciplinaritatea și TIM se împletesc într-un mod constructiv în valorificarea fiecărui elev în parte și are implicații pe termen lung, atât în menținerea interesului pentru învățare, dar și pentru a-și observa punctele tari, și a le valorifica la potențialul lor maxim.

La proiectarea unei lecții pe baza Teoriei inteligențelor multiple, trebuie pornit de la următoarele întrebări:

- o Cum pot folosi cuvântul scris sau vorbit?*
- o Cum pot introduce deprinderi de gândire?*
- o Cum pot folosi culoarea sau materialele vizuale?*
- o Cum pot aduce în lecție sunetul, ritmul, muzica?*
- o Cum pot introduce în lecție mișcări ale corpului, gesturi, mimică?*
- o Cum pot apropia natura de tema lecție ?*
- o Cum pot motiva elevii să coopereze în învățare?*
- o Cum pot evoca sentimente și amintiri personale?*

Astfel, împletindu-se toate aceste răspunsuri la întrebări, obținem și interdisciplinaritate, dar și atingem cele 8 limbaje specifice fiecărei inteligențe în parte.

Scopul și obiectivele cercetării

Încă din primii ani la catedră, am observat diferențe importante între modul în care învață copiii. Cu toate că majoritatea reușeau să achiziționeze cunoștințele, priceperile și deprinderile, aceștia o făceau apelând la strategii diferite. În timp, am corelat aceste strategii cu inteligența lor dominantă, deci cu teoria inteligențelor multiple și au început să încolțească o serie de întrebări: cum pot valorifica tipul de inteligență dominant al fiecărui elev, ce posibilități am la nivelul strategiei didactice, cum voi reuși acest lucru în fiecare moment al activității didactice: predare, învățare, evaluare?

Astel, scopul paginilor ce urmează e de a observa și identifica tipul predominant de inteligență specific fiecărui copil din clasă pentru a ști în ce măsură informația predată ajunge la fiecare în parte. Mai precis să descopăr „dialectul” pe care trebuie să îl „vorbesc” cu fiecare copil, pentru a ne putea înțelege.

Mai mult, dacă aș vorbi doar în 3 sau 4 dialecte, ceilalți s-ar putea simți stingheri printre oameni care nu vorbesc pe limba lor, ar deveni complexați că nu pot „vorbi” și ei aceleași „dialecte” ca și majoritatea elevilor

clasei, iar urmările vor fi și ele în defavoarea lui pe termen lung, atât în achiziția cunoștințelor, cât și a implicațiilor emoționale.

Dacă dorim să comunicăm eficient dincolo de granițele intelectuale, trebuie să învățăm limba celor cu care dorim să comunicăm (Gary Chapman, 2000).

„Când vă pasă de OAMENI și îi prețuiți, atunci mintea și sufletul vostru e acolo unde sunt ei!” (John C. Maxwell)

Astfel dascălii ar trebui să cunoască, să folosească, să identifice și să exploateze aceste 8 dialecte la fiecare individualitate pe care o are de modelat. Așa cum și Gardner spune legat de cea de a zecea inteligență, inteligența pedagogică, că este obligatorie oricărui profesor, iar dacă un elev spune că nu a înțeles ceva, nu folosește la nimic și nimănui ca acel profesor să repete explicația așa cum o formulase prima dată. Dacă recurge la aceasta, e clar că nu deține inteligență pedagogică. Ceea ce ar trebui să facă este ori să deseneze acea informație, ori să o cânte, ori altă metodă, folosind limbajul potrivit celui care a cerut explicația suplimentară.

CONCLUZII

Copiii sunt mult mai curioși decât adulții, iar acest lucru este un bun prilej pentru a le forma o atitudine activă față de învățare. Curiozitatea lor poate contribui la o observare eficientă a tuturor fenomenelor, a realității înconjurătoare. Cu puțin ajutor, copiii pot observa lucruri pe care un adult le poate ignora.

Dacă aprinzi scânteia înăscută a unui copil, îți va arăta întotdeauna drumul spre înălțimi mai mari decât ți-ai fi putut imagina vreodată. E greu să crezi că un copil își va găsi singur drumul, mai ales când în fiecare zi specialiștii ne spun că toți copiii trebuie să se încadreze în categorii specifice. Toți vrem să le oferim copiilor noștri cele mai bune oportunități, de aceea pare că le facem un deserviciu dacă nu-i împingem în direcția „corectă”. Să încurajezi pasiunile copiilor, în loc să le redirecționezi, mai ales când acele pasiuni nu fac parte dintr-o listă standard a succesului viitor, pare ca și cum te-ai arunca în gol de pe o stâncă. Dar efortul de credință e necesar dacă vrei ca acei copii să zboare. (Barnett, 2014)

Cercetarea realizată și-a propus să demonstreze influența utilizării TIM, ca strategie didactică activizantă, asupra implicării active, finalitatea fiind plăcerea de a învăța și gradul de implicare în propria devenire.

Consider că rezultatele acestui studiu pot constitui argumente puternice în favoarea motivării și stimulării cadrelor didactice în proiectarea și utilizarea constantă a TIM, în primul rând în identificarea tipurilor predominante de inteligență la fiecare elev, dar și folosirea acelui limbaj pe care el îl înțelege și îl stăpânește.

Prin aplicarea testelor de identificare a tipurilor de inteligență am putut să clarific tipurile de inteligență ale tuturor elevilor clasei. Am observat totodată că unii dintre ei, la care predomina aceleași tipuri de inteligență, petrec foarte mult timp împreună la joacă, fără să aibe divergențe sau neînțelegeri.

Bineînțeles că mi-am identificat tipurile de inteligență predominante și în cazul meu, acestea fiind: inteligența vizual- spațială, inteligența interpersonală și cea intrapersonală, și am observat că am o relație mult mai de profunzime cu acei elevi care au cel puțin una din inteligențele care se află și în cazul meu. Asta nu

înseamnă că ceilalți sunt neglijăți sau nu se comunică cu ei. Este ca și cum cu acei elevi cu care am cel puțin un tip de inteligență în comun aș vorbi limba maternă(și mie, dar și lor le e mai ușor să comunicăm), iar cu ceilalți aș vorbi alte limbi pe care le stăpânesc, dar nu e la fel ca și cum te descurci în limba maternă.

Nu știu câte cadre didactice își pun astfel de întrebări, dar pentru mine aceste lucruri sunt foarte evidente: nu toți copiii sunt la fel și este și datoria noastră de a-l ajuta pe fiecare copil în parte să își dea seama care e acea parte din el care strălucește, dându-i astfel încredere în el. Pe foarte mulți colegi, pe care de altfel îi admir și învăț multe de la ei, îi aud cum se plâng de copiii din ziua de azi, care nu mai seamănă deloc cu foștii elevi din generațiile anterioare, și le este tot mai greu să comunice cu ei, dar mai mult de atât, să îi determine să învețe. Știu că școala e un loc unde copilul își formează drumul pe care va merge toată viața, și că tot ce se învață la școală este esențial în devenirea sa, dar ce se întâmplă cu un copil care nu este bun nici la română și nici la matematică? Pentru că pe asta se bazează în mare parte actualul sistem de învățământ românesc. După 12 ani de școală, își va termina studiile cu foarte mari greutate, dar va ști despre el că nu e bun ca și colegii săi, și va începe să vadă care e drumul său în viață, fără să își știe și valorile și care e lucrul la care se pricepe el cel mai bine.

Acest sistem de învățământ a funcționat, și a funcționat chiar foarte bine, dar acum, când totul în jur este în transformare și se ține cont de individualizare și grija pentru fiecare în parte, nu mai își are rostul deloc abordarea la comun și că dacă dintr-o clasă 20 au înțeles și 10 nu, înseamnă că aceia nu sunt buni, sau ca au o problemă. Și de aici provin și problemele pe care unele cadre didactice le întâmpină în comunicarea la clasă. Bineînțeles că trebuie predate conținuturile programei, și asta uneori într-un ritm alert, dar e nevoie de un timp diferit pentru fiecare elev să înțeleagă și să îl treacă prin propriul filtru până să devină consolidat sau automatism. Asta nu înseamnă deloc că unii elevi nu învață, ci doar că poate nu s-a explicat acea noțiune decât într-un singur fel, chiar și de mai multe ori la cererea elevilor. Nu mă transform deloc într-un apărător al copiilor, ci doar încerc să ma pun puțin în pielea lor, și atunci îmi vin soluțiile salvatoare.

De multe ori mi s-a întâmplat, ca la clasă, în urma predării unui conținut, să observ fețe plictisite care se uitau pe geam, altele care se jucau cu creionul, altele care desenau sau colorau la capătul caietului, altele care modelau plastilină sub bancă, altele care băteau un ritm cu piciorul sau cu mâna, sau cu toate deodată, altele care visau pur și simplu cu ochii deschiși, altele care se uitau la ceas.....și aici lista e lungă și poate fi completată de oricine e și obiectiv, și îmi puneam singură întrebarea ce nu e bine, că doar metodic așa se predă acea noțiune și am urmat toți pașii întocmai, și doar așa am predat și altor copii cu ani în urmă și aceia au înțeles, dar aceștia de acum, nu. Așa că am început să văd ce aș putea schimba la mine, fără să consider că eu dețin adevărul absolut. În urma întrebărilor care mă tulburau, am avut plăcerea să particip la un curs care m-a luminat și care mi-a dat încredere că ceea ce simțeam eu era perfect corect și trebuia să învăț doar anumite tehnici simple. Cursul avea ca și tematică comunicarea eficientă și ca participanți erau cadre didactice aflate în aceleași dileme ca și mine care și-au dat seama de schimbările elevilor, dar și părinți care doreau foarte mult să îi ajute pe proprii copii să își schimbe atitudinea față de școală și față de profesori. Părintele se afla undeva la mijloc: între importanța alocată școlii și învățaturii, dar și în fața atitudinii nepotrivite a multor cadre didactice de a comunica cu elevii. Părinții își doreau pentru copii să învețe, conștientizând importanța școlii în viața propriului copil, dar totuși își

apărau copiii în fața atitudinii jignitoare a multor cadre didactice asupra copiilor. Doamna psiholog care conducea acel curs ne-a spus un lucru care pentru mine a contat enorm, și am observat că mulți din jurul meu au fost foarte receptivi. Doamna a spus așa, în special pentru cei care eram cadre didactice: „Imaginați-vă că atunci când intrați la oră și sunteți pe punctul de a deschide ușa să pășiți în sala de clasă, la ușa vă așteaptă PANTOFII IUBIRII. Vă descalțați imaginar de papucii voștri și încălțați acei pantofi, deschideți ușa clasei și intrați purtând acei pantofi. Și de fiecare dată când vă vine să ridicați tonul sau să strigați, să vă aduceți aminte că purtați PANTOFII IUBIRII, și automat veți găsi o altă metodă pentru a rezolva acel conflict. De fiecare dată când vă vine să jigniti, etichetați, catalogați, certați vreun elev.....să vă aduceți aminte că purtați PANTOFII IUBIRII, și că din iubire nu poți face asta, și atunci, cu siguranță va apărea ideea potrivită cum să vă purtați cu elevii voștri. Și dacă înainte de fiecare oră rămâneți încălțați cu acei pantofi, și elevul va simți ceea ce transmiteți.” Așa că am început să exersezi și să mă știu încălțată la cât mai multe ore cu PAPUCII IUBIRII, iar schimbarea mea am simțit-o treptat în comportamentul elevilor mei.

Un alt gând care imi trece aproape zilnic, dimineața, în drumul meu până la școală, este acesta: „Oare mie mi-ar plăcea să fiu elev în clasa mea azi?”, și cu siguranță răspunsul este întotdeauna „da”, pentru că știu cu cât drag pregătesc câte ceva interesant la care chiar mi-ar face plăcere să fiu părtașă dacă așa fiu elevă în acea clasă.

Cam acestea sunt până în acest moment principiile după care mă ghidez, dar cu siguranță că mai am multe de conștientizat și de aplicat.

Școala ar trebui să îi învețe pe tineri, că aceștia ar putea schimba lumea. Haideți să îi încurajăm să viseze. În viața 20% este IQ, iar 80 % este altceva.

Prin folosirea TIM învățarea devine mai temeinică, elevul participă activ la învățare, observă, formulează întrebări, găsește singur unele răspunsuri. De asemenea, spiritul de investigație se formează și se dezvoltă, elevii dobândesc capacitatea de a formula ipoteze, de a le verifica.

Există însă și câteva puncte sensibile ale utilizării TIM în cadrul lecțiilor. Astfel se desprind următoarele:

- realizarea unor asemenea activități presupune o pregătire laborioasă a cadrului didactic, să asigure materialele necesare, să pregătească activitatea în cele mai mici amănunte și să asigure oferta necesară de puncte de sprijin pentru a obține rezultatul dorit;
- activitățile de predare-învățare-evaluare bazate pe TIM sunt mari consumatoare de timp;
- realizarea activităților în acest sens cere de cele mai multe ori o dotare materială complexă și spațiu adecvat de desfășurare pentru a se asigura eficiența învățării;
- sunt unele conținuturi ale programei școlare care nu se pretează a fi abordate în această manieră;
- monitorizarea activităților cere un efort suplimentar din partea dascălului, existând riscul ca elevii să se supraaprecieze sau să nu se implice în mod real și la standardele cerute.

Experiența didactică a demonstrat însă faptul că aceste experiențe creează bucurie, noi experiențe, iar pentru copii este un fel de miracol care îi ajută să înțeleagă mai bine lumea în care trăiesc. La ciclul primar

folosirea TIM în învățare are un impact deosebit asupra copiilor. Copiii trebuie să vadă, să pipăie, să miroasă, chiar să guste dacă se poate, pentru a înțelege, pentru a învăța.

Să căutăm mijloace ieftine și la îndemână pentru ca orice experiență de învățare să fie ușor de realizat, iar copiii temeinic instruiți!

IDENTIFICAREA INTELIGENTELOR MULTIPLE

CHESTIONAR

Notați pe o fișă de lucru numerele afirmațiilor care sunt adevărate pentru copilul dumneavoastră:

- ☒ 1.Îmi plac cărțile, îmi place să citesc.(1)
- ☒ 2.Îmi place să îngrijesc plantele.(6)
- ☐ 3.Mă simt bine când sunt cu alți copii.(7)
- ☒ 4.Iubesc animalele.(6)
- ☒ 5.Cânt frumos.(3)
- ☒ 6.Îmi place să fac sport.(5)
- ☒ 7.Îmi plac plimbările, excursiile, drumețiile.(6)
- ☒ 8.Îmi plac cărțile cu imagini multe.(4)
- ☒ 9.Mi-e greu să stau nemișcat mult timp.(5)
- ☒ 10.Pot să socotesc în minte cu ușurință.(2)
- ☒ 11.Îmi place să desenez sau să mîzgălesc.(4)
- ☒ 12.Îmi place să mă joc în aer liber mai mult decât în casă.(5)
- ☒ 13.Prefer să rezolv rebus.(1)
- ☐ 14.Doresc sa-i învăț și pe alții ceea ce știu eu să fac.(7)
- ☒ 15.Știu ce calități și defecte am.(8)
- ☒ 16.Îmi ajut părinții la grădinărit.(6)
- ☒ 17.Îmi place să spun povești.(1)
- ☒ 18.Matematica este materia mea preferată.(2)
- ☐ 19.Prefer să mă joc cu alți copii decât de unul singur.(7)
- ☒ 20.Învăț mai ușor la limba română decât la matematică.(1)
- ☒ 21.Gesticulez mult când vorbesc cu alții.(5)
- ☐ 22.Am mulți prieteni.(7)
- ☒ 23.În excursii și drumeții admir întotdeauna peisajul.(6)
- ☒ 24.Adesea bat ritmul sau fredonez când lucrez sau învăț.(3)
- ☒ 25.Îmi place să cos, să țes, să modelez, să decupez să cioplesc.(5)
- ☒ 26.Îmi plac jocurile de puzzle.(4)

- 27. Sunt în stare să scriu o poezie sau o compunere.(1)
- 28. Rezolv cu ușurință probleme.(2)
- 29. Nu mă pierd în locuri necunoscute.(4)
- 30. Îmi place să fac mici experimente.(2)
- 31. Când am o problemă cer ajutorul altora decât să o rezolv singur.(7)
- 32. Îmi plac jocurile de perspicacitate.(2)
- 33. Nu plec în excursii sau drumeții fără aparatul de fotografiat.(4)
- 34. Știu multe cântece.(3)
- 35. Îmi place să stau mai mult singur.(8)
- 36. Dacă aud o melodie o dată sau de două ori pot să o reproduc corect.(3)
- 37. Am un hobby pe care-l țin secret.(8)
- 38. Îmi place să ascult muzică.(3)
- 39. Prefer jocurile individuale decât cele în echipă.(8)
- 40. Mă gândesc în fiecare seară la ce-am făcut peste zi.(8)

Însumați de câte ori aveți fiecare număr și treceți cifra în dreptul numărului corespunzător. Scorurile cele mai ridicate indică inteligențele predominante.
 1.....; 2.....; 3.....; 4.....; 5.....; 6.....; 7.....; 8.....

FIȘA DE EVALUARE

TIPURI DE INTELIGENȚĂ	PROPOZIȚIILE CORESPUNZĂTOARE
1.Lingvistică	1, 13, 17, 20, 27.
2.Logico-matematică	10, 18, 28, 30, 32.
3.Muzical-ritmică	5, 24, 34, 36, 38.
4.Spațial-vizuală	8, 11, 26, 29, 33.
5.Corporal-kinestezie	6, 9, 12, 21, 25.
6.Naturalistă	2, 4, 7, 16, 23.
7.Interpersonală	3, 14, 19, 22, 31.
8.Intrapersonală	15, 35, 37, 39, 40.

Bibliografie

1. Gray, J.(2012), *Copiii sunt din rai*, București: Editura Vreamea
2. Gardner, H. (2006), *Inteligențe multiple-noi orizonturi*, București: Editura Sigma
3. Gardner, H. (2005), *Mintea disciplinată: educația pe care o merită orice copil, dincolo de informații și teste standardizate*, București: Editura Sigma.
4. Gardner, H.(2011), *Munca bine făcută*, București: Editura Sigma
5. Gardner, H.((2011), *The Unschooled Mind: How Children Think and How Schools Should Teach*, New York: Basic Books.
6. Gardner, H(1983), *Frames of Mind: The Theory of Multiple Inteligences*, New York: Basic Books.
7. Gardner, H(1993), *Multiple Intelligences: The Theory in Practice. A Reader*, New York: BasicBooks.
8. Gardner, H(1999), *Intelligence Reframed*, New York: BasicBooks.
9. Gardner, H(1985), *The Mind's New Science. A History of the Cognitive Revolution*, New York: BasicBooks.
10. Gardner, H(1995), *Creating Minds. An Anatomy of Creativity Seen Through the Lives of Freud, Einstein, Picasso, Stravinsky, Eliot, Graham, and Gandhi*, New York: BasicBooks.
11. Schulman Kolumbus, E(2008), *Didactica preșcolară*. București: Editura V&I Integral
12. Ștefănescu-Goangă,F(1929), *Seleționarea capacităților și orientarea profesională*,
13. Mayer,J., Caruso, R., Salovey,P(1999), *Emotional Intelligence Meets traditional Standards for an Intelligence*. EQ Institute Home Page, Full text, Ablex Publishing Corporation.
14. Goleman, D.(2001), *Inteligența Emoțională*. București: Editura Curtea Veche.
15. Roco, M.(2001), *Creativitate și Inteligență Emoțională*. Iași: Editura Polirom
16. Salvat, H.(1972), *Inteligență, mituri și realități*. București: Editura Didactică și
17. Armstrong, T.(2012), *Esti mai inteligent decât crezi. Un ghid al inteligențelor multiple, pentru copii*, București: Ed. Curtea Veche.
18. Bordei, S. , Ghiațau, R. (2014), *The Theory of Multiple Intelligences – a Key Instrument for Teachers for an Active and Differentiated Learning in the Knowledge Based Society*.
Journal of Innovation in Psychology, Education and Didactics : 18(2), 91-100.
19. Armstrong, T.(2011), *Ești mai inteligent decât crezi*, București: Ed. Curtea Veche.
20. Cerghit, I.(2002), *Sisteme de instruire alternative și complementare*, București: Editura Aramis.
21. Neacșu, I.(1999), *Instruire și învățare*, București: Editura Didactică și Pedagogică.
22. Nicolescu, B.(1999), *Transdisciplinaritate*, Iași: Editura Polirom.
23. Păcurari, O. (2003), *Strategii didactice inovative*, București: Ed. Sigma
24. Păcurari, O. (2004), *Instruirea diferențiată din perspectiva noilor teorii ale inteligenței; implicații pentru formarea cadrelor didactice-teză de doctorat*, Universitatea din București.

25. Sternberg, R. J., Torff, B., & Grigorenko, E. L. (1998). *Teaching triarchically improves student achievement*. Journal of Educational Psychology, 90(3), 374-384. EJ 576 492
26. Tomlinson, C.A., (1999). *The differentiated classroom: responding to the needs of all learners*, Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development. ED
27. Howard, G.(2007), *Mintea umană: cinci ipostaze pentru viitor*, București: Editura Sigma
28. Szekely, A.(2013), *Manifestul educației- Cum putem deveni mentori pentru copiii noștri*, București: AS Publishing
29. Khan, S. (2013), *O singură școală pentru toată lumea- Să regândim educația*, București: Editura Publica
30. Robinson, K. (2014), *Descoperă-ți elementul*, București: Editura Publica
31. Robinson, K., Aronica, L.(2015), *Școli creative- Revoluția de la baza a învățământului*, București: Editura Publica
32. Robinson, K., Aronica, L(2018), *You, Your Child, And School : Navigate Your Way to the Best Education*, New York: Penguin Putnam Inc
33. Robinson. K., (2011), *O lume ieșită din minți - Revoluția creativă a educației*, București: Editura Publica
34. Ripley, A.(2016), *Cei mai deștepți copii din lume și modelele de învățământ care i-au format*, București: Editura Publica
35. Kohn, A.(2013), *Parenting necondiționat- De la recompense și pedepse la iubire și înțelegere*, București: Multi Media Est Publishing
36. The Mindfulness project(2015), *Sunt aici acum. Exerciții creative de autocunoaștere*, București: Editura Publica
37. Chapman, G.(2000), *Cele cinci limbaje ale iubirii*, București: Curtea Veche Publishing
38. Chapman, G., Campbell, R(2001), *Cele cinci limbaje de iubire ale copiilor*, București: Curtea Veche Publishing
39. Colceag, F., Alexandru, F.(2016), *Copilul tău este geniu*, București: Prosperity Exprim SRL
40. Siegel, D., Payne Bryson, T.(2014), *Creierul copilului tău- 12 strategii revoluționare de dezvoltare unitară a creierului copilului tău*, București: For you
41. Faber, A., Mazlish, E.(2012), *Cum să vorbim copiilor dacă vrem să ne asculte și cum să-i ascultăm pentru ca ei să ne vorbească*, București: Teora
42. Orțan, F.(2014), *Pedagogie și elemente de psihologie*, Cluj- Napoca: Risoprin